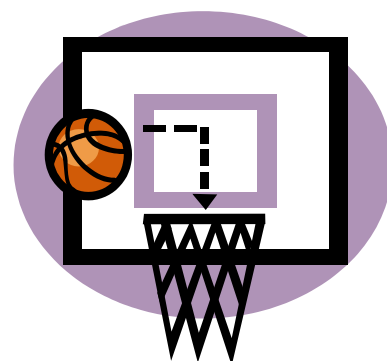

Beter

BEWEGINGSONDERWIJS

Binnen

CLUSTER IV

Cluster4 scholen verzorgen het onderwijs aan en de begeleiding van leerlingen met ernstige gedragsproblemen en/of psychiatrische problemen.

Instelling: Prof. W.J. Bladergroenschool

Onderzoeker: Ingo Bos

Begeleidend docent: Nynke Klopstra

Datum Rapportage: 29 - 05 - 2006

Samenvatting onderzoek

Tijdens het gesprek met mijn opdrachtgever Joop Tervoort, hebben we het gehad over het verbeteren van het bewegingsonderwijs op de Prof. W.J. Bladergroenschool. Joop gaf enkele hints met betrekking tot het verbeteren van het bewegingsonderwijs maar verder was ik vrij in de concrete invulling hiervan.

Na dit gesprek ben ik begonnen met het omschrijven van het onderwijstype, de doelgroep en de behoeften van de doelgroep. Uit dit literair onderzoek kon ik mezelf een aantal onderzoeksvragen stellen:

Onderzoeksvraag 1:

In hoeverre is er een verband tussen het gedrag van de kinderen en de groepsindeling?

Onderzoeksvraag 2:

In hoeverre is er een verband tussen het gedrag van ADHD kinderen en de bewegingssituaties. (bij voorbeeld: drukke/uitdagende situaties of juist niet)

Onderzoeksvraag 3:

In hoeverre is er verband tussen het gedrag van de kinderen en de inzet van de groepsleerkracht binnen de lessen bewegingsonderwijs.

Ik heb er voor gekozen om deze drie onderzoeksvragen te verwerken in een enquête. Deze enquête heb ik naar alle leraren L.O. (professionals) binnen het cluster IV onderwijs opgestuurd. Vanwege een zeer laag reactiegehalte heb ik enkele scholen gebeld en gevraagd om alsnog de enquête in te vullen. Uiteindelijk hebben 18 scholen mijn enquête ingevuld. De bedoeling was om de mening van deze professionals te meten om vervolgens hypothesen te kunnen stellen. Het bleek echter dat de door mij gestelde vragen 'te open' waren. Met name de enquêtevragen die bij onderzoeksvragen 1 en 2 behoren, waren te breed geformuleerd waardoor ik te veelzijdige antwoorden terug kreeg. Ook interpreteerden de professionals de antwoorden vaak verschillend. Dit is een van de redenen waarom ik met onderzoeksvraag 3 door ben gegaan! De andere reden is, omdat de eerste twee onderzoeksvragen op zichzelf te complex zijn (niet concreet genoeg). Het zou te veel tijd kosten om dat te onderzoeken. Zoals ik zei, ben ik met onderzoeksvraag 3 verder gegaan. Dit houdt in dat ik de uitslagen heb verwerkt en vervolgens conclusies getrokken uit de ingevulde antwoorden (meningen en feiten) van de professionals. Deze conclusies heb ik vervolgens vergeleken met de theorie. Waardoor ik mijn hypothese sterker kon beargumenteren.

Om er zeker van te zijn dat mijn hypothesen kloppen, heb ik de lessen waar het onderzoek over gaat, geobserveerd. Ik heb het ongewenste gedrag binnen de gymlessen geobserveerd mét en zónder groepsleerkracht. Vervolgens heb ik de pedagoog van de W.J. Bladergroenschool geïnterviewd. Ook heb ik haar mijn onderzoek gepresenteerd, om er een mening over te formuleren.

Aan de hand van mijn onderzoeksresultaat schrijf ik een aanbeveling naar de Prof. W.J. Bladergroenschool en eventueel naar andere scholen binnen het cluster IV onderwijs.

Voorwoord

Geachte lezer,

Voor u ligt mijn afstudeerscriptie van de Academie Lichamelijke Opvoeding (ALO). Het maken van een scriptie, oftewel een onderzoek(staak) wordt in het vierde studiejaar van de ALO van iedere student verwacht, ongeacht welk afstudeer traject je als student gekozen hebt. De invulling van deze scriptie is, binnen een bepaalde context, vrij. Sterker nog, de indeling van het hele vierde jaar is in mijn geval vrij!

Ik heb gekozen voor het zogenaamde 'D-traject'. De vrijheid van indeling kan ik goed gebruiken omdat ik het naast school erg druk heb met sporten. Schaatsen is mijn sport dat ik op nationaal niveau beoefen. Mijn interesse binnen het onderwijs gaat uit naar het speciaal onderwijs. Hier ben ik in de PP5 periode achter gekomen doordat ik toen de leukste stage heb gehad.

Mét deze vrijheid en interesse heb ik er voor gekozen om mijn jaar in te vullen in het kader van speciaal onderwijs. Dit houdt in dat ik:

- stage heb gelopen op de Prof W.J. Bladergroenschool binnen het cluster IV onderwijs,
- vakken van Orthopedagogiek aan de Rijksuniversiteit Groningen heb gevolgd en
- onderzoek heb gedaan naar verbetering van het bewegingsonderwijs binnen het cluster IV onderwijs.

Verbetering van het bewegingsonderwijs binnen cluster IV onderwijs is zeer breed. Want wat is 'verbetering'? Hoe kun je bewegingsonderwijs verbeteren? Waar heeft het cluster IV onderwijs behoefte aan? Wat is cluster IV onderwijs überhaupt? Over deze vragen hoop ik u in deze scriptie meer duidelijkheid te geven... Ik heb de oplossing uiteindelijk gezocht in de assistentie van de groepsleerkracht binnen de lessen bewegingsonderwijs.

Nu zult u zich afvragen of de gymlessen zo slecht gaan dat er dringend verbetering nodig is. Dit is mijn inziens niet het geval. Wel ben ik van mening dat de gymlessen altijd beter kunnen. Zo viel het mij erg op, hoe vaak kinderen ongevraagd de gymzaal verlaten! Op de Prof. W.J. Bladergroenschool namelijk gemiddeld iedere les wel 1 leerling! 99 van de 100 keren loopt dit goed af. De leerkracht L.O., mits hij/zij alleen voor de klas staat, heeft twee opties: de weggelopen leerling negeren of achter de leerling aanlopen en de rest van de groep 'negeren'. In beide gevallen kunnen de problemen binnen de les erger worden.

Binnen deze scriptie probeer ik de oorzaak en het probleem te onderzoeken en mogelijke oplossingen te vinden.

Verder wens ik iedereen die me bij het schrijven van deze scriptie heeft geholpen, te bedanken.

Ingo Bos
Groningen, mei 2006

Inhoudsopgave

Voorblad	Blz. 1
Samenvatting onderzoek	Blz. 2
Voorwoord	Blz. 3
Inhoudsopgave	Blz. 4
Hoofdstuk 1: Cluster IV & Doelgroep	Blz. 5
- Beginsituatie: omschrijving cluster IV onderwijs	Blz. 7
- Probleemstelling	Blz. 9
o Problematiek: AHDH	Blz. 10
o Problematiek: PDD-NOS	Blz. 12
o Problematiek: ODD	Blz. 14
o Problematiek: Leerachterstanden	Blz. 15
- Doelstelling van het onderzoek	Blz. 16
- Achtergronden: theorie	Blz. 17
o Behoeften: ADHD	Blz. 18
o Behoeften: ODD	Blz. 19
o Behoeften: PDD-NOS	Blz. 21
o Behoeften: Leerachterstanden	Blz. 22
- Vraagstelling	Blz. 24
Hoofdstuk 2: Methode en Procedure	Blz. 28
- Enquête voor leraren L.O. binnen het cluster IV onderwijs	Blz. 30
- Observaties naar storend gedrag binnen de gymles	Blz. 31
- Gesprek + interview: pedagoog van de school	Blz. 37
Hoofdstuk 3: Resultaten	Blz. 39
- Uitslagen van de enquête	Blz. 40
- Uitslagen van de observaties	Blz. 42
- Uitslagen van het interview+gesprek	Blz. 43
Hoofdstuk 4: Discussie en aanbevelingen	Blz. 45
- Discussie & conclusie	Blz. 45
- Aanbeveling aan de Prof. W.J. Bladergroenschool	Blz. 48
Literatuurlijst	Blz. 51
Bijlagen	Blz. 53
- Enquête aan vakleerkrachten L.O. binnen cluster IV onderwijs	Blz. 54
- Respondentenlijst van enquête	Blz. 57
- Observatielijst storend gedrag + Self-report	Blz. 62
- 5 Stellingen	Blz. 65
- Overige onderzoeksresultaten, Enquête	Blz. 66
- Overige onderzoeksresultaten, Observaties	Blz. 68

Hoofdstuk 1

Cluster IV & Doelgroep

Hoofdstuk 1: Cluster IV & Doelgroep

Een inleiding, bevattende een overgang van theorie naar onderzoeksvraag en een kort overzicht van de opzet van het onderzoek.

- Beginsituatie: wat is de achtergrond, bij welke organisatie speelt het probleem?
  - Omschrijving Cluster IV onderwijs
- Probleemstelling: Wat is de aanleiding van het onderzoek? Wat is het probleem?
- Doelstelling: wat wil je bereiken met dit onderzoek? (eventuele hypothesen)
- Achtergronden (theorie): wat is er al bekend van het probleem, waarom is het door jou gestelde probleem zinvol om te onderzoeken? Welke theorieën heb je voor dit onderzoek onderzocht?
- Vraagstelling

Beginsituatie: Omschrijving Cluster IV onderwijs

Speciaal Onderwijs anno 2006:

Binnen het speciaal onderwijs vinden vaak veranderingen plaats. Nieuw is ook het WSNS (Weer Samen Naar School) project (staatssecretaris Wallage 1990). Het is de bedoeling dat het aantal leerlingen binnen het speciaal onderwijs moet stabiliseren of zelfs moet afnemen. Plat gezegd wil het WSNS project, zo veel mogelijk kinderen met beperkingen onderbrengen binnen het reguliere onderwijs. Naast deze ontwikkeling zijn er nog meer ontwikkelingen zoals: Wet op het Primair Onderwijs, Wet op Voorgezet Onderwijs Wet op Expertise Centra, het is de bedoeling in deze wet de expertise van deze scholen te clusteren.

Ter verduidelijking heb ik het bovenstaande in een overzicht geplaatst:

Leeftijd	Soorten onderwijs		
1	Regulier Basisonderwijs	Speciaal Basisonderwijs	Speciaal Onderwijs voor cluster: 1. Blinden 2. Doven 3. Lichamelijke en verstandelijke handicap 4. Ernstige gedragsstoornissen
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			

 Valt onder de Wet op Primair Onderwijs (WPO)

 Valt onder de Wet op Expertise Centra (WEC)

De soorten onderwijs heb ik beperkt tot een leeftijd van 12 jaar. Het vervolg heb ik niet omschreven omdat dit niet relevant is voor mijn onderzoek. Wat wél relevant is, is de omschrijving van de vier clusters die binnen de WEC vallen. Per cluster (met uitzondering van cluster 1) werken alle scholen in een regio samen in een regionaal expertisecentrum (rec).

- Cluster 1 omvat het onderwijs aan leerlingen die blind of slechtziend zijn.
- Cluster 2 omvat het onderwijs aan leerlingen die doof of gehoorgestoord zijn of ernstige spraakmoeilijkheden hebben.
- Cluster 3 omvat het onderwijs aan leerlingen met een lichamelijke en/of verstandelijke beperking (ZMLK, mytyl, tytyl, langdurig somatisch zieken).
- Cluster 4 omvat het onderwijs aan leerlingen met leer- of gedragsproblemen (ZMOK, PI, langdurig psychisch zieken). (bron: www.slo.nl).

Mijn onderzoek is gericht op de leerlingen die vallen binnen het cluster 4 (IV) onderwijs. Deze kinderen hebben zoals hierboven vermeld te maken met ernstige leer- of gedragsproblemen. Deze problematiek komt vaak voort uit een bepaalde stoornis waar een

kind mee te kampen heeft. De meest voorkomende stoornissen waar je te mee te maken krijgt binnen het cluster IV onderwijs zijn:

- ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder)
- PDD-NOS (Pervasive Developmental Disorder- Not Otherwise Specified)
- ODD (Oppositional Defiant Disorder)

Het gaat meestal niet om 1 stoornis maar juist om een combinatie van verschillende stoornissen. Zo komt de combinatie van ADHD en PDD het meeste voor op de Prof. W.J. Bladergroenschool. Toch moet je uitkijken met beweringen over kinderen, want de mate van een stoornis kan sterk verschillen. Zo kan het zijn dat twee kinderen, met ADHD in combinatie met PDD, sterk van elkaar verschillen doordat de ene meer last van ADHD heeft dan PDD of andersom. Het komt er op neer dat vrijwel alle kinderen anders zijn en dat ze dus altijd op een andere manier benaderd moeten worden. Desondanks kun je in grote lijnen de verschillende stoornissen prima classificeren. Daarom is het ook mogelijk om een behandeling of de behoeften per stoornis te beschrijven.

Probleemstelling: Omschrijving problematiek van de kinderen

Het doel van dit onderzoek is dat de kinderen beter functioneren binnen het bewegingsonderwijs. Allereerst zal ik de problematiek van de kinderen, die je binnen het cluster IV onderwijs aantreft, omschrijven. Deze problematiek is een belemmering voor hun gedrag (motorisch, cognitief en/of sociaal) binnen de gymlessen.

Er van uitgaande dat de bekwaamheden van de leerkracht L.O., accommodatie, lesrooster, etc. voldoende zijn, probeer ik mijn onderzoek met name te richten op de omgeving van de kinderen.

Een stoornis is een blijvend probleem. De definitie van een stoornis volgens Nakken, 2006 is: Een stoornis is een verlies of abnormaliteit van de structuur van het lichaam of van een fysiologische of psychische functie. Omdat stoornissen niet te verhelpen zijn is het de bedoeling dat ik de omgeving binnen de gymlessen zo wenselijk mogelijk maak. Hierdoor kunnen de kinderen met bepaalde stoornissen beter functioneren.

In de voorgaande paragraaf heeft u gelezen dat er binnen het cluster IV onderwijs de meeste kinderen een bepaalde stoornis hebben. De meest voorkomende stoornissen heb ik omschreven:

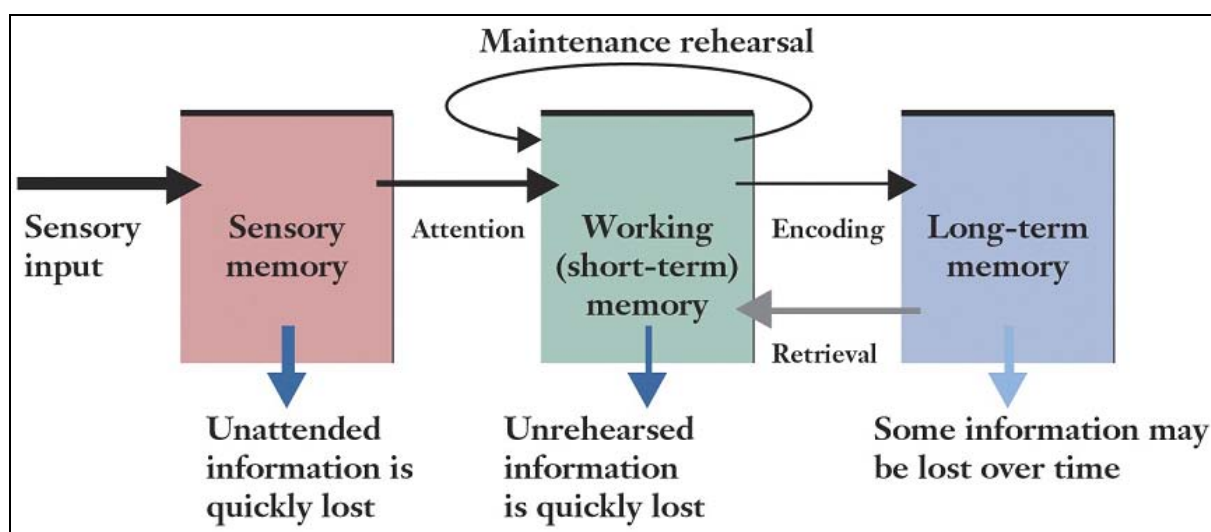
- ADHD
- PDD-NOS
- ODD
- Leerachterstanden / Leerproblemen

Deze omschrijving heb ik met behulp van de literatuur die, in de literatuurlijst terug te vinden is, gemaakt. Ook heb ik de kennis, die ik in de colleges van Orthopedagogiek (RuG) heb opgedaan, verwerkt in de omschrijving van de problematiek van de kinderen.

ADHD

ADHD is de afkorting van Attention Deficit Hyperactivity Disorder (in het Nederlands: aandachts- en concentratiestoornis met hyperactiviteit). Kinderen met ADHD reageren op een aantal gebieden anders dan andere kinderen. Ze hebben vaker en sterker dan gemiddeld last van aandachts- & concentratieproblemen, impulsiviteit en hyperactiviteit.

Dit kan ik het beste omschrijven aan de hand van 'The modal model of the mind' van Gray (2002). Een schematische weergave over het **verwerken van informatie/prikkels**. Peter Gray omschrijft de geest als informatieverwerker op de volgende manier: hij onderscheidt het sensorisch geheugen, het werkgeheugen en het lange termijn geheugen.

Figuur 1. The modal model of the mind van Gray, P. (2002, p. 326)

Normaalgesproken krijg je enorm veel prikkels binnen in het sensorisch geheugen. Een voorbeeld hiervan is, fietsen door de Ebbingestraat. Dit is een erg drukke straat met veel winkels en verkeer. Overal om je heen hoor je geluiden (auditief), je ziet overal reclame borden (visueel) en je moet ook nog op het verkeer letten! Maar alleen de prikkels waar je iets mee doet gaan door naar het werkgeheugen. Kinderen met ADHD hebben dit systeem vaak niet onder controle. Ze hebben moeite om 'nuttige' (attention) informatie/prikkels te onderscheiden van 'waardeloze' informatie/prikkels (Unattended information).

Een gevolg hiervan kan zijn dat kinderen met ADHD moeite hebben om hun aandacht blijvend op een taak te richten en zich niet door allerlei prikkels uit de omgeving te laten afleiden. Dat kan ernstige gevolgen hebben voor hun concentratie.

Als je naar de **impulsiviteit** van kinderen met ADHD kijkt blijkt dat ze vaak doen voordat ze denken. Ze houden zich, niet zoals andere kinderen, onbewust bezig met de gevolgen van hun gedrag. Bij kinderen met ADHD ontbreekt het aan een innerlijke controle die de remfunctie van het gedrag regelt.

Kinderen met ADHD zijn, vooral op jongere leeftijd, voortdurend in beweging oftewel **hyperactief**. Ze zijn vaak snel opgewonden en gefrustreerd. Ze voelen vaak ook zelf een grote onrust van binnen. Stil zitten en rustig zijn vraagt van hen ongewoon veel energie. Bron: (<http://www.balansdigitaal.nl>)

Het verwarrende is dat kinderen met ADHD niet altijd druk of afgeleid zijn.

Kinderen met ADHD kunnen zich soms wel goed concentreren op sterke prikkels zoals spannende films of computerspelletjes. Aan buitenstaanders ontlokt dit vaak de opmerking ‘ze kunnen het wel, als ze maar willen’. Kinderen met ADHD kunnen zich inderdaad wel concentreren, maar ze hebben daar veel sterkere prikkels voor nodig. Het kost hen bovendien veel meer inspanning dan andere kinderen.

Batshaw beschrijft in zijn boek, *Children with Disabilities* (4th edition '02) meerdere typen van ADHD, namelijk drie verschillende subtypen:

1. ADHD met voornamelijk aandachts- en concentratiestoornissen (ook wel ADD genoemd). Deze vorm is ook herkenbaar door een “langzaam” cognitief tempo.
2. ADHD met voornamelijk hyperactiviteit en impulsiviteit. Deze vorm was het eerste geïdentificeerd door het DSM-IV model (APA, 1994).
3. ADHD met de combinatie van de hierboven genoemde typen (dit komt het meeste voor):
  - korte spanningsboog
  - impulsief
  - hyperactief
  - lage frustratie tolerantie
  - snel gefrustreerd raken

De mogelijke gevolgen voor in de gymles van de bovenstaande problematiek kunnen o.a. zijn, dat de kinderen moeilijk kunnen blijven zitten. Snel afgeleid, moeite op hun beurt te wachten, moeilijk instructie kunnen volgen en zich vaak in gevaarlijke situaties storten. Daarentegen zijn er natuurlijk ook positieve effecten van de bovenstaande problematiek te vinden. Hierbij moet u denken aan extra, spontaniteit, creativiteit, enthousiasme, humor en ook kunnen kinderen met ADHD een grote mate van inlevingsvermogen tonen.

Veel van deze kenmerken komen bij alle kinderen in meer of mindere mate voor. Bij kinderen met ADHD gaat het om een aantal kenmerken die in ernstige mate voorkomen en de ontwikkeling van het kind belemmeren. Deze kenmerken kunnen ook voorkomen bij andere stoornissen. Het hoeft dus niet altijd op ADHD te wijzen. (Bron: www.balans.nl, site met deskundig advies over o.a. ADHD van allerlei professoren en doctoren binnen o.a. de orthopedagogiek).

PDD-NOS

PDD-NOS is de afkorting van *Pervasive Developmental Disorder Not Otherwise Specified*, een Engelse naam voor stoornissen die worden gerekend tot de pervasieve ontwikkelingsstoornissen. Pervasieve ontwikkelingsstoornissen is de overkoepelende naam voor stoornissen (Bron: www.balansdigitaal.nl). Deze groep wordt onderverdeeld in een aantal subgroepen, waaronder:

- Autisme
- Het syndroom van RETT
- Het syndroom van Asperger
- de desingratieve stoornis
- PDD-NOS (*Pervasive Developmental Disorder Not Otherwise Specified*)

In het geheel spreekt men over kinderen uit het autistisch spectrum (**ASS**) (Janson, 2003). Binnen de Prof W.J. Bladergroenschool zijn zelfs speciale 'ASS' groepen/klassen.

PDD is een neurologische disfunctie en kan samenwerken met andere ontwikkeling stoornissen zoals: hyperactiviteit, onoplettendheid, mental retardation (= Engels voor leerachterstand) en epilepsie (Charman, 1999).

In algemene zin wordt bij PDD-NOS dikwijls gesproken van een **informatiestoornis** die er steeds weer anders uit kan zien. In een normale schoolsituatie spelen verschillende vormen van informatie op allerlei wijzen tegelijkertijd een rol (denk hierbij aan: instructie van de leraar, zijn gezichtsuitdrukking, incident tussen twee andere leerlingen, vliegtuig dat overvliegt, bescheiden wijziging van opstelling in de klas enz.). Het kost een kind moeite de verschillende informatiebronnen hin juiste plek en betekenis te geven. Hierdoor kan snel verwarring en onrust ontstaan. Zo kan de angst die wordt gewekt door het lawaai van het vliegtuig zich makkelijk vermengen met de veronderstelde boosheid (gezichtsuitdrukking) van de leraar en gefantaseerde agressie van klasgenoten (het incident). Het kind heeft dus moeite met het op **passende wijze besturen van gedrag**. Ook heeft het kind met PDD-NOS moeite met het omgaan van **veranderende situaties en onverwachte informatie** (Janson, 2003).

Bij kinderen met PDD-NOS ontwikkelen het **sociale begrip en de sociale intuïtie** zich zeer moeizaam. Ook dat maakt hen vaak onzeker en angstig. Ter voorkoming van deze angst houden zij zich graag vast aan bekende regels en patronen. In hun interesses kunnen ze zelfs rigide en dwangmatig zijn. De problemen uiteten zich bij een kind met PDD-NOS verschillend per leeftijd. De problemen worden groter naarmate het kind meer in de buitenwereld gaat functioneren (Bron: Landelijk Netwerk Autisme, 2006).

Desondanks zijn de meeste PDD-NOS kinderen wel in staat om rationele **feitenkennis te onthouden en letterlijk te reproduceren**. Zij kunnen letterlijk de spelregels van de vorige gymles opdreunen en weten exact de uitslagen van b.v. de Giro d'Italia. Vaak maakt dit een grote indruk op mensen en worden de kinderen door de meeste leraren te hoog ingeschat. Dit heeft als gevolg dat de communicatie nog abstracter en ingewikkelder voor PDD-NOS kinderen wordt gemaakt (reader S.O. ALO Groningen 2005, Mombarg).

Kinderen met PDD-NOS kunnen opvallen door:

- Onhandig en angstig gedrag in sociale situaties
- Weinig begrip en gebruik van non-verbale signalen (oogcontact, gelaatsexpressie, lichaamshouding)
- Het niet of nauwelijks leren van sociale ervaringen
- Het ontbreken van wederkerigheid in het contact
- Een eenzame, gesloten indruk te maken
- Zich angstig te tonen voor veranderingen
- Fanatiek vast te houden aan bepaalde routines
- Zich koppig en driftig te uiten (ingegeven door angst)
- Een eenzijdige belangstelling tonen
- Rigide en dwangmatige gedragspatronen te ontwikkelen
- Overgevoeligheid voor zintuiglijke prikkels
- Of juist weinig gevoeligheid voor geluiden, beelden, temperaturen of aanrakingen
- Een trage taalontwikkeling
- Eigenaardig ouwelijk taalgebruik
- Taal in alle gevallen letterlijk nemen
- Een onhandige, stijve motoriek

Kinderen met PDD-NOS kunnen onderling sterk verschillen in de ernst van de kernproblemen en het aantal en de ernst van de bijkomende problemen. (Opsomming van kenmerken PDD-NOS, bron: balans.nl '06)

ODD

De term ODD (Oppositional Defiant Disorder oftewel tegengesteld opstandig gedrag) is eigenlijk nog maar een paar jaren in gebruik. Als een kind niet gehoorzaamde was dat veelal te wijten aan een slechte structuur thuis. Tegenwoordig accepteert men dat er kinderen zijn die gewoon niet kunnen gehoorzamen. Uiteraard dat niet dat je dit gedrag zonder meer moet accepteren. (Bron: Sociaal emotionele problemen, Mombarg 2005). In sommige levensfasen zoals de koppigheidsperiode of de puberteit is opstandig en agressief gedrag bij kinderen een vrij normaal verschijnsel. We spreken pas van agressieve gedragsstoornissen wanneer het gaat om ernstig negatieve gedragingen die vaker en sterker dan gemiddeld voorkomen, niet worden veroorzaakt door de omstandigheden en al langere tijd aanwezig zijn (Bron, Balansdigitaal).

Oppositieel gedrag maakt het voor het kind moeilijk om aan te passen. Een kind met oppositieel gedrag wil anders doen dan van hem verwacht wordt. Dit kind voelt zich als het ware 'gevangen' in een systeem van regels en belemmeringen (de Hoop, Janson & van Kooten, 1998). Een kind met ODD overschrijdt dus vaak en veelvuldig regels, gaat met volwassenen vaak in discussie, is zeer snel kwaad, beledigd en wrokkig. Ook verliezen kinderen met ODD snel hun geduld, vloeken dikwijls en gebruiken grove taal. (Mombarg, 2005).

Agressieve gedragsstoornissen worden onderscheiden in oppositieel opstandige gedragsstoornissen (ODD, Oppositional Defiant Disorder) en antisociale gedragsstoornissen (CD, Conduct Disorders). Samen worden deze gedragsstoornissen ook wel disruptieve stoornissen genoemd (DBD, Disruptive Behavior Disorder). Bij een antisociale gedragsstoornis (CD) heeft de persoon een gebrek aan respect voor de rechten en gevoelens van anderen. ODD komt bij 3,2% en CD bij 2% van de kinderen voor.

Kenmerken bij ODD (Mombarg 2005, de Hoop 1998 en Janson 2003):

- Moeite om (hechte) relaties aan te gaan, ze ervaren geen relatie met hun omgeving.
- Vaak driftig
- Afzettent tegen regels, weigert zich te voegen naar wat de volwassene vraagt
- Gaat vaak in discussie met volwassenen, krijgt ook vaak ruzie met volwassenen
- Ergert anderen met opzet
- Anderen uitdagen, reacties uitlokken
- Zelf overschatting
- Agressiviteit, zowel verbaal als fysiek
- Geeft de schuld van eigen fouten aan anderen
- Vaak prikkelbaar, ergert zich vaak
- Vaak boos of gepikeerd
- Hatelijk en wraakzuchtig

Gedragsstoornissen gaan vaker dan gemiddeld gepaard met leerproblemen, stemmingsproblemen, hyperactiviteit en verslaving.

Leerachterstanden/Leerproblemen

Ook vind je binnen het cluster IV onderwijs veel kinderen die leerproblemen en leerachterstanden hebben. De oorzaak kan een andere stoornis zijn maar dit hoeft niet altijd het geval te zijn. Om een duidelijk beeld van deze problematiek te schetsen geef ik hieronder drie kenmerken waaraan kinderen met een leerstoornis voldoen: (WHO; DSMIV; Gezondheidsraad; SDN; Ruijssenaars, 2001)

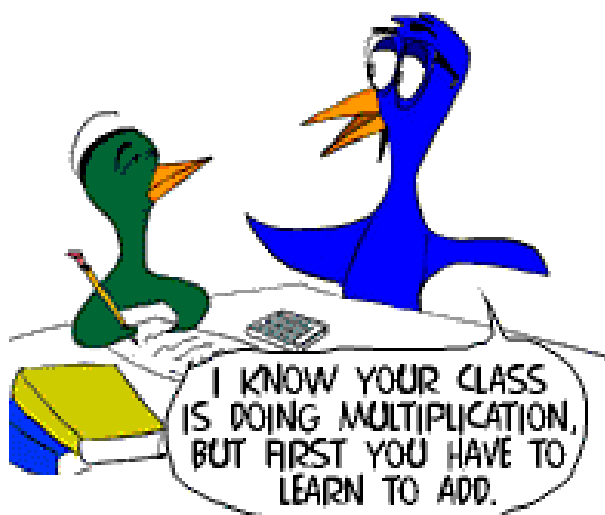
1. Lees-, spelling- of rekenniveau betekenisvol beneden het niveau dat we mogen verwachten op grond van: de omvang van het systematisch (remediërend) onderwijs; type en niveau van gevolgd onderwijs, dagelijkse activiteiten die iemand gewoonlijk uitvoert, intellectuele en zintuiglijke mogelijkheden.
2. In leerproces is er een opvallende hardnekkigheid of didactische resistentie voor beïnvloeding: de automatisering komt niet tot stand *ondanks* systematische hulp.
3. Verlies of afwijking van (neuro)fysiologische of psychologische structuur of functie.

Mark L. Batshaw en Bruce Shapiro (2005) noemen leerproblemen ook wel '*Mental Retardation*'. Ondanks dat de definitie van *mental retardation* controversieel en omstreden is, is er een algemene overeenkomst dat een persoon met *mental retardation* onder het gemiddelde verstandelijke functioneren zit in de adaptieve mogelijkheden (Batshaw 2005). Deze algemene overeenkomst wordt weergegeven in een IQ tabel. Aan de hand van je IQ bepaald men in hoeverre een persoon *mental retardation* heeft. Er wordt onderscheid gemaakt tussen:

- Mild M.R.	IQ tussen, 50-55 tot ongeveer 70
- Moderade M.R.	IQ tussen, 35-40 tot 50-55
- Serve M.R.	IQ tussen, 20-25 tot 35-40
- Profound M.R.	IQ onder, 20-25
- Serverity Unspecified	Als de persoon niet te testen valt door standaard testen.

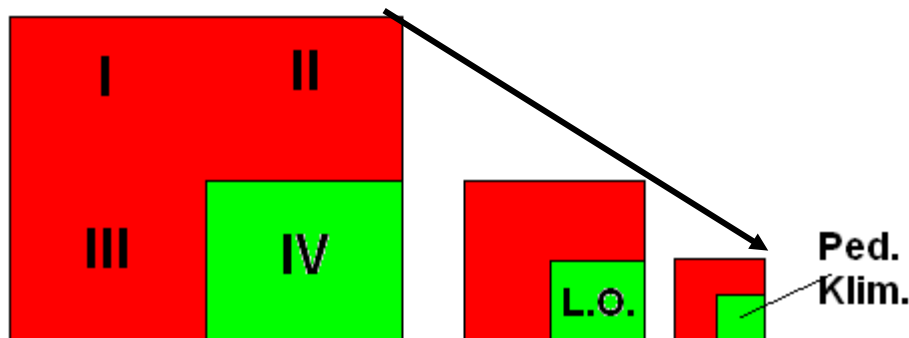
Aan deze verdeling kan men ook een mentale leeftijd koppelen.

Kinderen met leerachterstanden hebben vaak problemen met lezen (dyslexie) & spellen (disorthografie) en/of rekenen (dyscalculie). Minnaert noemt in zijn colleges de volgende definities: Dyslexie wil zeggen dat kinderen moeite hebben met het decoderen van woorden en het visueel en auditief herkennen van lettersymbolen (grafemen & fonemen). Kinderen met dyscalculie hebben problemen met logisch denken en handelen, getalbegrip, de correspondentie tussen getal en hoeveelheid en de relatie tussen formules en handelen.

Doelstelling van het onderzoek

Het onderzoek heet: 'Beter bewegingsonderwijs binnen Cluster IV'. Dit is de doelstelling. Omdat dit een relatief grote en brede doelstelling is heb ik me beperkt tot het verbeteren van het pedagogisch klimaat binnen de gymlessen. Met het onderstaande figuur, probeer ik duidelijk te maken waar binnen ik onderzoek doe, op welk niveau.

Toelichting bovenstaand figuur: Speciaal onderwijs is verdeeld in 4 clusters (zie omschrijving 'Cluster IV onderwijs' in hoofdstuk 1). De scholen die voor mij interessant zijn, zijn de cluster IV scholen. Binnen deze scholen speelt bewegingsonderwijs (L.O.) een belangrijke rol. Binnen de lessen/het vak L.O. speelt het pedagogisch klimaat een belangrijke rol..

Mijn hypothese voorafgaand aan het onderzoek is namelijk:

- De aanwezigheid en hulp van een groepsleerkracht binnen de gymlessen kan er voor zorgen dat het pedagogisch klimaat positief wordt beïnvloed.
  - o Door een positief effect op het pedagogisch klimaat neemt mogelijk het ongewenst gedrag binnen de gymlessen af.
    - De afname van ongewenst gedrag heeft waarschijnlijk een positief effect op de prestaties (sociale, motorische en cognitieve prestaties) van de leerlingen binnen de gymlessen.

Ik denk dat je gymlessen aan cluster IV groepen niet alleen kunt geven. Er moet altijd iemand zijn om, met name leerlingen die ongevraagd de zaal uit lopen, op te vangen. Vaak is er wel een stagiaire aanwezig die deze taak op zich neemt. Bij de jongere groepen (bouw 1 & 2) wordt er op de W.J. Bladergroenschool met twee klassen tegelijk gegymd. Dan heb je dus twee leerkrachten L.O. op 1 groep. Maar bij de oudere groepen heb je 1 leerkracht L.O. op 1 groep. Uit ervaring (mijn eindstage van de ALO) kan ik zeggen dat er bijna iedere les wel één of meerdere kinderen de zaal ongevraagd verlaten. Dan sta je voor de keuze, achter de weggelopen leerling aan en daarmee de groep de mogelijkheid geven om ongewenst gedrag te vertonen óf de weggelopen leerling laten lopen met alle gevolgen van dien.

Daarnaast denk ik zelf, dat de gymlessen in het algemeen veel beter verlopen als er een groepsleerkracht bij is. Over de mate van inbreng/inzet valt nog te discussiëren maar alleen de aanwezigheid van een groepsleerkracht helpt. Ik denk dat de kinderen behoedzamer en rustiger zijn. Hierdoor kan de uitleg sneller verlopen, komt de uitleg beter over en heb je uiteindelijk meer en effectievere beweegtijd. Wat natuurlijk de kwaliteit van de gymlessen ten goede komt!

Achtergronden (theorie):

Ik heb de nodige literatuur onderzocht naar concrete behoeften van kinderen met de problematiek, zoals deze binnen het cluster IV (bewegings)onderwijs voor komt. Dit is belangrijk, omdat ik met dit literatuur onderzoek conclusies kan trekken uit de vergelijking tussen: de behoefte van 'cluster IV kinderen' & de beargumentering van de professionals in de enquête. Ook krijg ik aan de hand van de gegevens, meer zicht op de eventuele taken, binnen de gymles, voor een groepsleerkracht.

Ik heb de volgende ordening gehanteerd vanaf de volgende pagina:

- ADHD.
- PDD-NOS
- ODD
- Leerachterstanden en leerproblemen.

ADHD

Van den Hoofdakker (2005) schrijft in het boek 'Sociaal Onhandig': kinderen met ADHD hebben een grote behoefte aan **structuur**. Structuur kun je onderverdelen in:

- Structuur in ruimte
  - o Dit doe je door b.v. in een bepaalde ruimte, minder prikkels aan te bieden;
  - o Prikkels meer te ordenen;
  - o Prikkels visueel aan te bieden.
- Structuur in tijd

Een kind met ADHD heeft volgens van den Hoofdakker (2005) ook behoefte aan **ondersteuning bij regels**. Dit houdt in dat:

- de regels concreet en helder moeten zijn;
- niet alleen duidelijk maken wat de opvoeder wil, maar ook wat het kind wil;
- regels herhaald of nagevraagd moeten worden.
- regels consequent gehanteerd moeten worden, d.w.z. dat je gestelde regels/grenzen altijd hanteert en niet af en toe 'vergeet'.
- regels consistent gehanteerd moeten worden, d.w.z. als er sprake is van meerdere opvoeders, dat deze dezelfde regels en grenzen hanteren.

Batshaw (2005) schrijft: '*Children with ADHD often require substantial repetition, yet are bored by it, and resist it. A well-trained teacher who is interested in providing special help and an educational program suited to the needs of the child in invaluable*'. Hiermee bedoelt hij dat kinderen met ADHD veel behoefte hebben aan herhaling, maar als het hun gaat vervelen, weigeren ze het. Een goed getrainde leraar, die op de behoeften van het ADHD kind inspeelt met een bepaald educatief programma is niet weg te denken.

Kinderen met ADHD hebben ook vaak baat bij, *preteaching* (letterlijk: het vooraf onderwijzen). Preteaching, individueel of in kleine subgroepen de stof vooraf even door nemen (Batshaw 2005).

POBOS B.V. (2000) stelde een pedagogische handelingswijzer *voor leraren* samen. De punten die voor een leraar L.O. van toepassing zijn heb ik hieronder opgesomd:

- Ga er steeds van uit dat het gedrag niet bewust gestuurd wordt
- Word niet boos of geïrriteerd
- Zorg dat je altijd als eerste in de klas bent
- Zorg voor orde, rust, consequente regels en vaste regelmaat
- Maak een afspraak over welke manier aandacht vragen toegestaan is
- Zeg niet alleen wat niet mag maar vooral hoe het wel moet (positieve feedback)
- Geef na een voltooide taak een compliment
- Ga niet een lang moraliserend verhaal houden
- Werk met een geheugenkaartje (pictogrammen)
- Structureer alle situaties sterk voor
- Wees altijd prompt/direct met een beloning of straf; stel dat niet uit naar later
- Geef interessante lessen

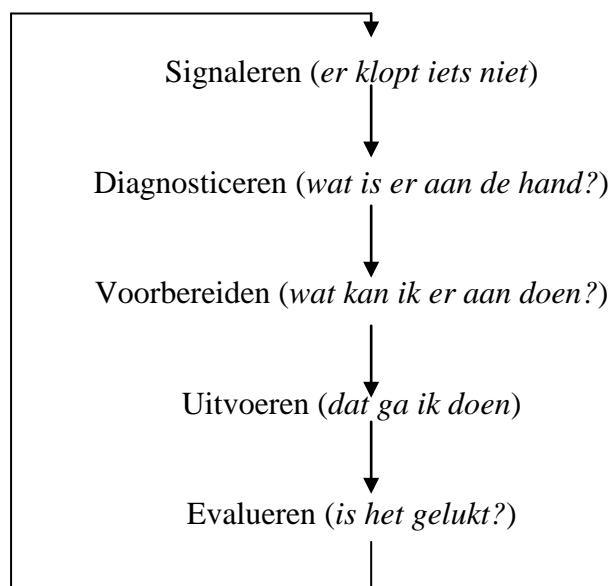
Omdat kinderen met ADHD dagelijks vaak tegen teleurstellingen aan lopen is het extra belangrijk dat de leraar de kinderen goed begeleid (zie bovenstaande opsomming van pedagogisch handelen). Pedagogische grondhouding, energie, gemotiveerdheid voor het boeiende werk en nascholingsbereidheid om de deskundigheid te vergroten behoren eveneens tot een goede begeleiding (Haartmans 2000).

ODD

De kans is vaak groot dat de leraar met het kind (met ODD) in conflict komt. Je ziet dan vaak dat de leraar zijn zelfbeeld aan het wankelen raakt doordat hij in verlegenheid wordt gebracht door de leerling met ODD. Om zijn zelfbeeld weer in evenwicht te brengen meent de leraar dat hij hard tegen de leerling op moet treden. Hierdoor komt zijn eigen zelfbeeld onder druk te staan. Het oppositionele gedrag heeft dus gevolgen voor het zelfbeeld van de leraar en de leerling. Hierdoor ontstaat een negatieve spiraal. Een kind met ODD heeft op dat moment behoefte aan: een bemiddelaar om deze **negatieve spiraal te doorbreken** waardoor het oppositionele gedrag afneemt en het zelfbeeld wordt versterkt.

Oppositieel gedrag is lastig voor de leraar omdat het moeilijk is om het gedrag te zien als een signaal van een onderliggend probleem, 'roep om hulp' (Janson, 2003).

Janson schrijft in zijn boek 'Mogelijkheden voor kinderen met beperkingen' (2003): Dat leraren net als hun leerlingen behoefte hebben aan gevoelens van competentie, aan een goede relatie met de leerlingen en aan autonomie in hun vak. Janson omschrijft in zijn boek de cyclus van planmatig handelen (van der Leij, 1993). Deze cyclus is bedoeld om de competenties van de leraar zelf uit te breiden en te ontwikkelen.

Dit is dus een vorm van leraar gedrag waar een kind met ODD behoefte aan heeft. Mombarg (2005) noemt het ook wel; **gedragsmanipulatie** om preventief te kunnen reageren op het eventuele negatieve gedrag van kinderen met ODD. De cyclus van van der Leij heeft veel raakvlakken met het SGG model (Situatie Gedrag Gevolg schema). Dit schema wordt ook gebruikt voor gedragsmanipulatie en is simpel toe te passen. Voor meer informatie hierover verwijs ik naar de reader 'Sociaal emotionele problemen' van Mombarg, 2005.

Het onderstaande schema heb ik gemaakt a.d.h.v. een samenvatting uit het boek: ‘Kinderen met ernstige problemen’ van H. Velderman, K. Nijboer & M. Haxe (2002). Ik heb hieronder schematisch de behoeften van een kind met ODD weergegeven. Deze behoeften hebben overigens veel raakvlakken met de behoeften van kinderen met AHDH en PDD-NOS. Denk hierbij aan punten als:

- Structuur in de gymles
  - o Voorstructureren
  - o Structuur: in roosters, leerkrachtgedrag (consequent zijn) en regelmaat.
- Pedagogisch klimaat
  - o **Duidelijke/ eenduidige regels en afspraken**

Didactische behoeften	Pedagogische behoeften
<p>Leerstof:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voldoende uitdaging - Overzichtelijke deelstapjes - Belangstelling van kind gebruiken om succeservaringen op te doen. Ook evt. als beloning. - Zorg voor haalbare toetsen die voldoende uitdaging bevatten en dus niet saai zijn. <p>Structuur binnen de gymlessen :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Voorstructureren, voorspelbare onderwijssituaties creëren. - Veiligheid, orde en regelmaat. - Leerling laten leren om zinvol met zijn energie om te gaan. - Planning en structuur in dag/week/jaar rooster - Niet plotseling afwijken van vaste routines. - Samenwerking met medeleerlingen voorzien van duidelijke kaders (opdracht, wijze van uitvoer, tijd, evaluatie, pos/neg consequenties, enz.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Leer het kind zich in anderen te verplaatsen (perspectiefneming). - Maak een leerling gevoelig voor de behoeften van anderen (groepswork, samen leren) <p>Pedagogisch klimaat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eis nooit meer dan haalbaar is - Zorg dat je krijgt wat je eist (verwachtingen van het kind, hoe en wat de consequenties (pos/neg) zijn) - Duidelijkheid - Warme en vriendelijke relatie met veilige afstand (aanvankelijk meer zakelijk dan persoonlijk). - Duidelijke (eenduidige) afspraken/regels, zet ze eventueel op papier. Visualiseer ze waar mogelijk. - Extreem gedrag direct corrigeren, in een later stadium kan er samen met de leerling geëvalueerd worden.

PDD-NOS

Concreet taalgebruik: Zoals ik in de omschrijving eerder genoemd heb, missen kinderen met PDD-NOS sociale intuïtie. Hierdoor hebben deze kinderen moeite met niet-concreet taalgebruik: met abstracties, grapjes, dubbele bodems, spreekwoorden, ironie en sarcasme. Voor veel kinderen is het moeilijk om te begrijpen wat er ‘nog meer’ bedoeld wordt als iemand iets zegt. Behalve een letterlijke betekenis is er vaak ook een ‘verborgen betekenis’ achter iemands woorden. Zo’n verborgen betekenis leiden mensen normaal gesproken af uit bijvoorbeeld iemands woordkeuze, intonatie en gezichtsuitdrukking. Kinderen met PDD-NOS hebben moeite met het ‘afleiden van betekenissen’.

Het is dus van belang om concreet te praten. Let ook op bij het instructie geven dat je niet in een vragende vorm opdrachten geeft. Een voorbeeld hiervan is: ‘Haal die bal even voor mij op’ in plaats van ‘wil je die bal voor mij ophalen?’.

Voorspelbaarheid van omgeving & leerkrachtgedrag: Belangrijk punt is om de omgeving van het kind zo voorspelbaar mogelijk te maken, om angsten te voorkomen. Kinderen met PDD-NOS vinden het fijn als ze van tevoren precies weten wat er komen gaat. Om te voorkomen dat ze helemaal in de war raken is het bijvoorbeeld slim om een vaste structuur in de gymles te houden. Hierdoor weten de PDD-NOS kinderen wat hun te wachten staat en is de kans kleiner dat hij/zij angstig en/of agressief wordt. Naast het belang van een voorspelbare omgeving is het voorspelbaar leerkrachtgedrag eveneens essentieel. Een leerling moet weten wat de leerkracht bedoelt, of hij bijvoorbeeld boos is of tevreden over het gedrag. Als leerkracht is het dus belangrijk om altijd consequent te reageren op bepaald gedrag van de leerlingen.

Voor-gestructureerde omgeving: Mocht er een keer iets bijzonders zijn waardoor de dagelijkse structuur helemaal anders is, is het van groot belang dat je dit van tevoren doorspreekt en uitlegt aan het kind. Voor het doorspreken van veranderende structuren is het belangrijk dat je van tevoren goed bedenkt, welke problemen zich voor kunnen doen (anticiperen).

Rustige omgeving: Van den Hoofdakker (2005) omschrijft in het boek ‘Sociaal Onhandig’, als je als opvoeder (leraar) iets belangrijks te vertellen hebt je er voor moet zorgen dat de omgeving zo rustig mogelijk is. Hier bedoelt van de Hoofdakker mee, dat bij het overdragen van belangrijke informatie het kan helpen om zoveel mogelijk prikkels in de situatie/omgeving weg te halen (door bijvoorbeeld de TV uit te zetten of in de gymles, de lintjes van het tikspel even weg te leggen tijdens de uitleg).

Leerachterstanden/leerproblemen

Kinderen met leerachterstanden en leerproblemen, hebben binnen het **bewegings**onderwijs minder concrete behoeften als ik dit vergelijk met kinderen die bijvoorbeeld een stoornis als ADHD hebben. Prof. W.J. Bladergroen was altijd een grote voorstander van lichamenlijk onderwijs binnen het speciaal onderwijs. Na een gesprek, met groepsleerkracht van de W.J. Bladergroenschool, ben ik er achter gekomen dat destijds de nadruk in de gymlessen vooral op het ontwikkelen van de **senso-motoriek** lag (het samengaan van zintuiglijke functies en beweging). Prof. W.J. Bladergroen heeft hierover ook een boek geschreven: 'Lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van het kind'.

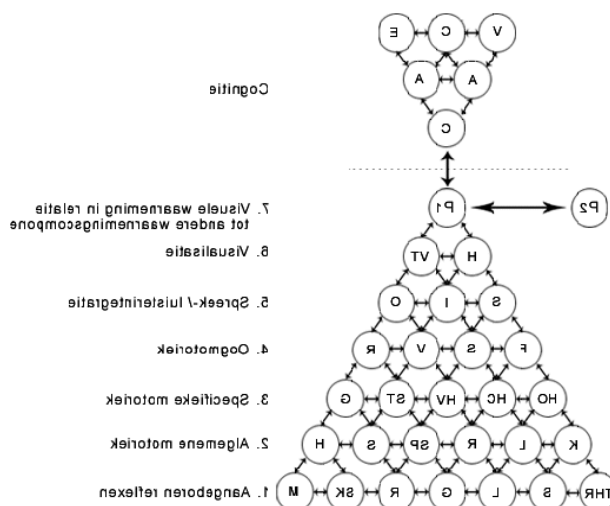
Kinderen met leerachterstanden en leerproblemen hebben behoefte aan 'training' van onder andere het **ruimtelijke inzicht**. Van der Schoot en Timmerman (1998) zeggen dat dit basisprobleem (ruimtelijk inzicht) onder meer tot uiting komt in een visuele dyslexie, rekenstoornissen en NLD. Ze kunnen ook minder dramatisch het dagelijks leven en het schoolse leren negatief beïnvloeden. Het 'trainen' van het ruimtelijke inzicht is prima te doen binnen de gymlessen.

Calmeyn en Dewitte schrijven in hun boek dat ogen kunnen leren zien. Zien is dus niet aangeboren, zoals velen veronderstellen, maar aangeleerd: kijken moet je leren, net zoals je moet leren lopen. Wel heb je normaal zicht (=visus) vanaf de geboorte, maar daarmee bedoelt Montessori niet kijken, maar het vermogen om lichtprikkels middels de ogen op te nemen en door te seinen naar de hersenen. Pas als er iets met de lichtinformatie wordt gedaan spreken we van **zien**.

Conclusie:

Binnen de gymlessen kunnen kinderen met leerproblematiek behoefte hebben aan oefeningen/lessen die een beroep doen op het ruimtelijke inzicht van kinderen. Zodoende wordt de senso-motoriek (het zien) gestimuleerd.

Voor een eventuele extra verduidelijking van de link tussen, de visuele waarneming en algemene motoriek, heb ik in het onderstaande figuur de ontwikkeling in 7 stappen volgens Gesell (1943) geplaatst. In dit schema wordt o.a. de opbouw van motorische leerprocessen van makkelijk naar complex omschreven.

Vraagstelling

Inhoud paragraaf 'vraagstelling':

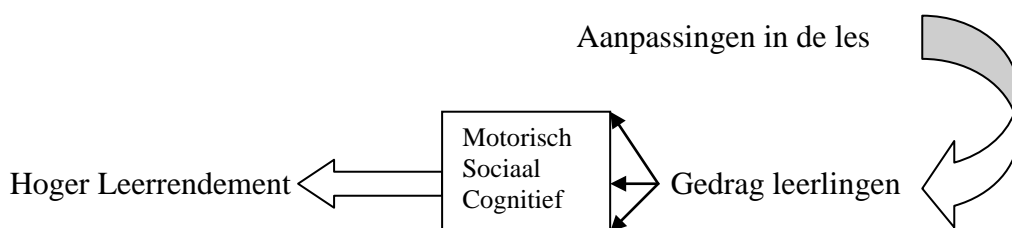
- 1.1 Doelstelling
  - 1.2 Ethische aanvaardbaarheid
  - 1.3 Formulering onderzoeksvraag
  - 1.4 Type onderzoeksvraag
  - 1.5 Eenheids- en eigenschapsbegrippen
  - 1.6 Conceptueel model
  - 1.7 Uitvoerbaarheid van het onderzoek.
  - 1.8 Definitie onderzoeksvragen
  - 1.9 Enquête
  - 2.0 Interview
-

1.1 Ik formuleer mijn doelstelling.

Op de prof. W.J. Bladergroenschool worden lessen gegeven aan kinderen met sociaal-emotionele problemen. De gedragsproblemen van de kinderen lopen uiteen, er zijn kinderen met verschillende problemen:

- ADHD
- ODD
- PDD-NOS
- Kinderen met leerproblematiek

De leerkrachten L.O. van de W.J. Bladergroenschool zijn er van overtuigd dat de lessen bewegingsonderwijs altijd beter kunnen. 'Beter', wil zeggen dat er meer leerrendement uit de lessen gehaald kan worden door hier en daar wat aan te passen wat vervolgens invloed heeft op het gedrag van de kinderen. Er is bijvoorbeeld nooit vergeleken met de bewegingslessen op andere scholen voor speciaal basisonderwijs.

Voor mijn opdrachtgever, Joop Tervoort (leraar LO op de Prof. W.J. Bladergroenschool), is de onderzoeksvraag praktisch relevant. Hij zou eventueel zijn lessen naar mijn uitkomst kunnen aanpassen.

1.2 Ik toets de ethische aanvaardbaarheid.

Het onderzoek is ethisch verantwoord omdat de respondenten vrijwillig meewerken. Ook geef ik geen valse voorstelling van zaken. De gegevens worden anoniem verwerkt en de uitkomst heeft geen nadelig effect.

1.3 Ik formuleer een onderzoeksvraag.

Deze onderzoeksvragen zijn voortgekomen uit een nader gesprek met de opdrachtgever. Ik ben dit gesprek aangegaan omdat de eerste onderzoeksvraag, 'Hoe ziet de ideale gymles er voor deze kinderen uit', veel te globaal is.

- In hoeverre is er een verband tussen het gedrag van de kinderen en de groepsindeling (homogeen of heterogeen)
- In hoeverre is er een verband tussen het gedrag van de kinderen en de bewegingssituaties (druk/uitdagende bewegingssituaties of juist rustige/overzichtelijke bewegingssituaties)
- In hoeverre is er verband tussen het gedrag van de kinderen en de inzet van de groepsleerkracht binnen de lessen bewegingsonderwijs.

1.4 Ik stel vast wat voor type vraag dit is.

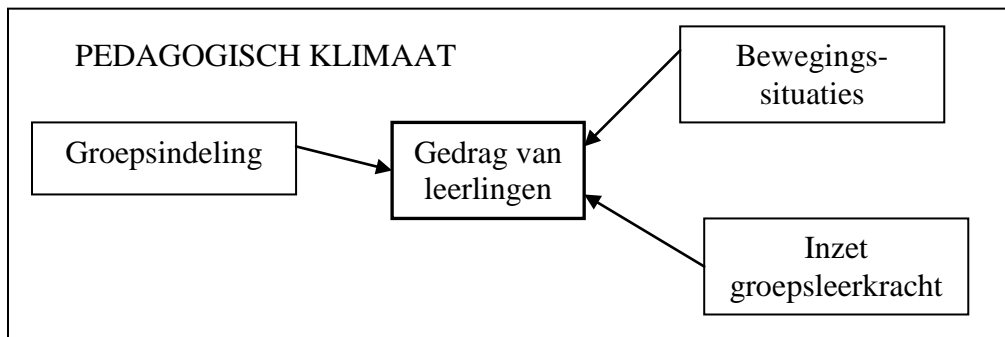
Alle vragen zijn samenhangonderzoeksvragen omdat er steeds gezocht wordt naar een relatie tussen twee begrippen (b.v. de relatie tussen het gedrag en groepsindeling).

1.5 Ik stel de eenheids- en eigenschapsbegrippen vast.

De eigenschapsbegrippen zijn kenmerken van de eenheden waarover ik uitspraken doe. De eigenschapsbegrippen zijn; 'gedrag van de lln', 'groepsindeling', 'bewegingssituaties' en 'inzet van een groepsleerkracht'. De eenheden zijn 'De leerlingen' en 'De groepsleerkracht'.

1.6 Ik ga na welke controlebegrippen relevant zijn en maak zonodig een conceptueel model.

Eenvoudig conceptueel model:

1.7 Ik toets de uitvoerbaarheid van mijn onderzoek.

Het onderzoek is qua tijd goed uit te voeren. Er is in principe ook geen geld beschikbaar gesteld, maar dit is ook niet nodig. De eventuele kopieerkosten e.d. zal ik zelf vergoeden. Aangezien er vraag bij de respondenten naar de uitkomst van het onderzoek is, ga ik er van uit dat de bereidheid er vanzelfsprekend ook is.

1.8 Definitie van onderzoeksvragen:

1. In hoeverre is er een verband tussen het gedrag van de kinderen en de groepsindeling
2. In hoeverre is er een verband tussen het gedrag van de kinderen en de bewegingssituaties
3. In hoeverre is er verband tussen het gedrag van de kinderen en de inzet van de groepsleerkracht binnen de lessen bewegingsonderwijs.

Gedrag

In alle drie onderzoeksvragen komt de term 'gedrag' aan bod. Gedrag is een zeer breed woord. In mijn onderzoek verdeel ik gedrag in drie delen:

- a. Motorisch gedrag; kort gezegd, bewegen/de bewegelijkheid van het lichaam.
- b. Cognitief gedrag; alles wat met de gymles te maken heeft behalve het bewegen zelf.
- c. *Sociaal gedrag*; Bij deze vorm van gedrag ligt de nadruk bij mijn onderzoek. Sociaal gedrag is in dit geval, het omgaan met medeleerlingen en leerkrachten.

Groepsindeling:

Hiermee bedoel ik het verdelen van leerlingen in bepaalde homogene of heterogene (sub)groepen. A.d.h. van de volgende stoornissen en eigenschappen kunnen (sub)groepen gevormd worden: ADHD, PDD-NOS, ♂♀, Faalangst, ODD en motorische vaardigheden.

Bewegingssituaties:

De bewegingssituaties kunnen binnen de lessen LO enorm verschillen. Je heb drukke en uitdagende bewegingssituaties (Apekooi) of juist rustige en overzichtelijke bewegingssituaties (Kast springen).

Inzet groepsleerkracht:

De groepsleerkracht zit vaak tijdens de lessen LO proefwerken na te kijken of taken te vervullen in zijn lokaal. Met de inzet van de groepsleerkracht bedoel ik, het inzetten en meehelpen aan de lessen LO.

1.9 Zoals in de inleiding vermeldt is, ben ik verder gegaan met de derde onderzoeksvraag:

- *In hoeverre is er verband tussen het gedrag van de kinderen en de inzet van de groepsleerkracht binnen de lessen bewegingsonderwijs.*

Deze vraag heb ik opgesplitst in twee subvragen namelijk 'A' en 'B'. Bij A wordt er doorgevraagd, zo ja... zo nee... Bij vraag B wordt er alleen doorgevraagd als het antwoord 'JA' is op deze vraag.

A. Wordt de groepsleerkracht tijdens de gymles ook betrokken binnen de les? **Zo ja**, wat is zijn/haar taak binnen de gymles en vindt u dat het een meerwaarde heeft?

Zo nee:

- Wat zijn de taken van de groepsleerkracht tijdens de gymles op de school waaraan u lesgeeft?
- Wat zouden volgens u eventuele taken voor een groepsleerkracht kunnen zijn binnen de gymles?

B. Denkt u dat het inzetten van een groepsleerkracht binnen de gymles een effect op de leerlingen heeft? **Zo ja**, wat voor effect?

Aan de hand van de antwoorden die op deze vragen gegeven worden kan ik opmaken of een vakleerkracht L.O. positief of negatief tegenover mijn onderzoeksvraag staat. Ook kan ik uit de antwoorden de daartoe behorende motieven afleiden.

Ik heb er voor gekozen om kwalitatieve vragen te stellen in plaats van kwantitatieve vragen. De leraren worden gedwongen zélf met motieven te komen. Dit is anders bij kwantitatieve vragen waarbij ik met mogelijke motieven kom bij b.v. een meerkeuze vragen. Deze meerkeuze vragen zijn overigens wel makkelijker te verwerken.

Uit de enquête kwamen een aantal gegevens. Aan de hand van deze gegevens, die genoemd worden in het resultaten overzicht, heb ik een aantal vragen opgesteld die gericht zijn aan de Orthopedagoog van de W.J. Bladergroenschool. Deze orthopedagoog is Drs. B. Nienhuis. Deze vragen staan op de volgende pagina...

2.0 De vragen aan Drs. B. Nienhuis, pedagoog:

1. Uit de teruggekregen enquêtes bleek, dat in een aantal gevallen de regels van leerkrachten L.O. niet overeenkomen met de regels die de groepsleerkracht hanteert binnen dezelfde school.
  - a. Wat vindt u hiervan?
  - b. Zouden de regels niet gelijk moeten zijn? Om verwarring bij de kinderen te voorkomen, gezien de structuurbehoefte van veel kinderen?
2. Uit de enquêtes bleek ook dat veel leerkrachten L.O. denken/vinden, dat de leerlingen veel gemotiveerder zijn als de groepsleerkracht bij de lessen L.O. aanwezig is. Hoe denkt u hierover?
3. Denkt u dat de aanwezigheid en/of hulp van de groepsleerkracht binnen de gymlessen een positief effect heeft op het pedagogisch klimaat binnen de les?
4. Wat zouden volgens u de voor- en nadelen van het werken met een groepsleerkracht binnen de gymlessen kunnen zijn?

De eerste twee vragen zijn voortgekomen uit - zoals ik al eerder heb vermeld - de uitslagen van de enquêtes die de leraren L.O. ingevuld hebben. Het gaat hier namelijk - bij vraag 1 - om de meest genoemde motivatie van leraren L.O. die negatief zijn over de inzet van een groepsleerkracht binnen de gymlessen. Vraag 2 gaat over de meest genoemde motivatie van leraren L.O., die positief zijn over de inzet van een groepsleerkracht binnen de gymlessen. De derde vraag heeft te maken met mijn hypothese over het pedagogisch klimaat binnen de gymlessen. Ook de vierde vraag heeft betrekking op mijn hypothese.

Hoofdstuk 2

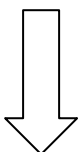
Methode & Procedure

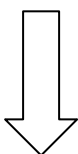
Hoofdstuk 2: Methode en Procedure

Vanaf de volgende pagina heb ik alle onderzoeksmethoden uitgewerkt. Dat wil zeggen dat ik per methode/procedure; een omschrijving, de verantwoording en de respondenten heb omschreven. Om een overzicht te geven heb ik hieronder alle methodes/procedures opgesomd:

- Enquête voor leraren L.O. binnen het cluster IV onderwijs.
  - o Beschrijving en verantwoording gebruikte methode
  - o Beschrijving en verantwoording procedure
  - o Informatie over de respondenten

- Observaties naar storend gedrag binnen de gymlessen.
  - o Beschrijving en verantwoording gebruikte methode
  - o Beschrijving en verantwoording procedure
  - o Informatie over de respondenten

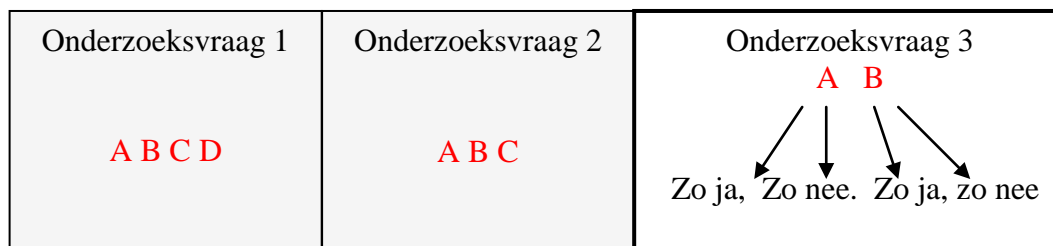
- Gesprek met de pedagoog van de W.J. Bladergroenschool.
  - o Beschrijving en verantwoording gebruikte methode
  - o Beschrijving en verantwoording procedure
  - o Informatie over de respondenten

Met de pijlen wil ik aangeven dat het ene volgt op het andere. Aan de hand van de gegevens die ik uit de enquête haalde bleek dat ik het beste mezelf kon verdiepen in het uitwerken van onderzoeksvraag 3 (Zie hoofdstuk 1 ‘Vraagstelling’). Uit onderzoeksvraag 3 kon ik enkele conclusies trekken. Met deze gegevens ben ik verder gegaan met mijn onderzoek door gymlessen te observeren op storend gedrag, mét en zónder groepsleerkracht. Met alle gegevens die ik tot nu toe heb gehad, ben ik een gesprek/interview aangegaan met de pedagoog van de W.J. Bladergroenschool.

Enquête voor leraren L.O. binnen het cluster IV onderwijs.

Beschrijving van de methode

De enquête heb ik gemaakt op basis van een aantal hypothesen. De enquête bestaat uit drie onderdelen, oftewel drie onderzoeksvragen. De vragen in de enquête zijn deelvragen van de onderzoeksvragen. Uiteindelijk ben ik met één van deze drie onderzoeksvragen verder gegaan. Deze staat beschreven in hoofdstuk 1 onder: 'Doelstelling van het onderzoek' en 'vraagstelling'. De volledige enquête kunt u vinden in de bijlage. Schematische opdeling enquête:

Alleen onderzoeksvraag 3 heb ik uitgewerkt...

Ik geef, bijvoorbeeld bij vraag 3A, veel ruimte om het antwoord zo goed mogelijk te formuleren.

De verantwoording van de methode

Informatie winnen d.m.v. een enquête is, mijn inziens, een snelle manier. Ook is het, afhankelijk van de vraagstelling, relatief makkelijk om de gegevens te verwerken en vervolgens hier conclusies uit te trekken. Dit doe je door de antwoorden van de respondenten te vergelijken. Het is ook een manier om recente informatie te winnen.

Ik heb overwogen om gebruik te maken van een online enquête. Het gaat hierbij om een enquête die ik op internet maak en die op internet ingevuld kan worden. Het programma waarin dat gebeurt verwerk ook zelf de gegevens. Dit is natuurlijk heel handig. Maar, je kunt alleen maar meerkeuze vragen stellen. Ik heb bewust voor open vragen gekozen om de enquête zo kwalitatief mogelijk te houden. Ik geef zo de respondent alle ruimte om zijn eigen mening/antwoord te formuleren. De nadelen hiervan zijn: de respondenten zouden de vragen verschillend kunnen interpreteren, het formuleren van deze vragen is niet eenvoudig en de respondenten zouden het te veel werk vinden om in te vullen.

Zoals u in het bovenstaande figuur kunt zien, stel ik in het totaal 9 vragen. Deze vragen zijn allemaal vragen waarbij je niet alleen met 'ja' of 'nee' kunt antwoorden. Elk antwoord moet onderbouwd worden. Omdat dit veel werk is heb ik het bij 9 vragen gelaten. Als ik bijvoorbeeld 20 vragen op deze manier zou stellen, stuurt niemand de enquête terug. Samengevat,

Voordelen:

- Codering, interpretatie en analyse relatief eenvoudig
- Relatief snelle verwerking (digitaal)
- Recente informatie
- Kwantitatief door vraagstelling

Nadelen:

- Respondenten zouden vragen verschillend kunnen interpreteren
- Respondenten mailen niet terug omdat de open vragen te veel tijd vragen.

Beschrijving procedure

De enquête heb ik gemaakt op de computer en vervolgens naar de respondenten gestuurd via de e-mail. Voor deze enquête heb ik een speciaal e-mail adres aangemaakt bij Hotmail. De e-mail adressenlijst heb ik, na lang zoeken, gevonden op internet op een site waar alle cluster IV scholen van Nederland op staan. Omdat maar weinig respondenten hadden teruggemailed, heb ik nog enkele scholen gebeld met de vraag om alsnog de enquête in te vullen en terug te mailen. Het bleek dat sommige enquêtes niet bij de juiste personen zijn gekomen. De e-mail adressen die ik heb gevonden waren adressen van de scholen zelf en niet van de leerkracht L.O. vandaar dat ik er een inleidende brief bij heb gedaan. In deze digitale brief (e-mail) heb ik verzocht om de bijlage (enquête) door te sturen naar de vaksectie L.O.

Verantwoording procedure

Ik heb gekozen voor een enquête omdat ik dit een relatief makkelijke (snelle) manier vind om veel verschillende informatie te winnen. Ik hoef niet alle scholen bij langs om dezelfde vragen te stellen aan de leerkracht L.O. Daar komt ook nog eens bij dat de Cluster IV scholen verspreid zitten over heel Nederland. Om het mijzelf nog makkelijker te maken heb ik er voor gekozen om de enquête digitaal te verzenden met het verzoek om ze ook weer digitaal te ontvangen. Hierdoor kan ik ze snel verwerken, waar ik ook ben. Gezien het feit dat ik veel van huis ben.

De e-mail heb ik gestuurd aan de scholen en in eerste instantie niet aan de leerkrachten L.O. persoonlijk. De reden hiervoor is, volgens het stagebureau van de ALO Groningen, dat alle leraren L.O. (persoonlijk) veel te vaak worden belast met 'dit soort dingen'. Dus heb ik de e-mail gericht aan de vaksectie met het verzoek tenminste één van de leraren de enquête invult.

Informatie over de respondenten

In eerste instantie was ik van plan om de enquête op scholen voor speciaal onderwijs te houden. Daarvoor had ik een lijst van het stagebureau van de ALO gekregen. In deze lijst staan scholen voor speciaal onderwijs die beschikken over een vakleerkracht L.O. Vervolgens heb ik enkele scholen gebeld om met de vakleerkracht in contact te komen. Ik ben uiteindelijk met drie vakleerkrachten L.O. in contact gekomen die te maken hebben met een dergelijke problematiek als op de W.J. Bladergroenschool. Omdat het zeer onhandig is iedere school te bellen om vervolgens in contact te komen met een vakleerkracht, heb ik een andere manier geprobeerd.

Op internet ben ik terecht gekomen op de site van vereniging cluster IV, waar een lijst op staat met alle cluster IV scholen in Nederland. Van iedere school stond het e-mail adres er bij. Deze site is: <http://www.verenigingcluster4.nl/scholen/scholen.htm#GHI>. Van alle ca. 70 verstuurdde enquêtes kreeg ik er in eerste instantie 10 terug. Nadat ik enkele scholen nogmaals heb gebeld, heb ik nu in het totaal 18 enquêtes. Samengevat gaat het hierbij om:

- 15 vakleerkrachten L.O. die lesgeven aan Cluster IV scholen willekeurig verspreid door Nederland.
- 3 vakleerkrachten L.O. die lesgeven aan speciaal basisonderwijs (waar kinderen met vergelijkbare problematiek op zitten) willekeurig verspreid door Nederland.

Voor een lijst met (persoonlijke)gegevens van de respondenten verwijs ik u naar de bijlage.

Observaties naar storend gedrag binnen de gymlessen.

Beschrijving van de observatiemethode

Het observatieformulier heb ik zelf samengesteld en is te vinden in de bijlage. De punten komen ten eerste voort uit mijn eigen ervaringen binnen het lesgeven aan cluster IV groepen. Met dit concept ben ik naar Joop Tervoort (vakleerkracht L.O. op de W.J. Bladergroenschool) gegaan om de punten door te nemen. Na dit gesprek heb ik de lijst aangepast. Het gaat om de volgende punten waarvan ik vind dat ze storend zijn binnen de gymlessen:

- Intrinsieke onrust op de bank. (wippen op bankje). → Dit punt is niet direct storend maar geeft de inwendige onrust van een leerling weer die voor storend gedrag zou kunnen zorgen.
- Door de uitleg van de leraar praten tijdens de luistermomenten
- Schreeuwen en/of hard praten
- Leerlingen die zich niet aan de opdracht houden.
- Uitdagen van medeleerlingen (verbaal en fysiek)
- Ruzies: Verbaal, Schelden
- Ruzies: Fysiek
- Schoppen/slaan
- Storend gedrag op de time-out bank
- Ongevraagd weglopen uit de zaal.
- Niet gelijk gaan zitten op de bank na het eindsignaal v.d. les.

Op de achterkant van het formulier heb ik ruimte gemaakt voor een self-report. Hier kan ik de sfeer binnen de les beschrijven en een cijfer hiervoor geven. Het is ook de bedoeling dat de leraar L.O., die de les gegeven heeft, de sfeer van de les omschrijft en beoordeelt.

Voor de lessen mét groepsleerkracht heb ik een takenlijst ontwikkeld die hij/zij ruim van tevoren kreeg. De vijf taken zijn:

1. Dezelfde regels hanteren als de leerkracht L.O.
2. Opvangen van leerlingen die ongevraagd de zaal uitlopen
3. Ingrijpen bij escalaties
4. Correcties geven op ongewenst gedrag
5. Motiveren van leerlingen

Deze taken vloeien voort uit de enquêtes, observaties en het literatuuronderzoek.

Verantwoording gebruikte methode (observatie storend gedrag):

- Ik heb voor de punten, op de volgende pagina, gekozen omdat deze concreet waar te nemen zijn (turven). Zo maak ik storend gedrag meetbaar. De punten zijn tot stand gekomen in overleg met Joop Tervoort (Docent L.O. in het speciaal onderwijs). Onderaan de observatielijst staan twee lege vakken, deze lege vakken zijn voor eventuele extra punten die mij opvallen tijdens de lessen.
- De volgorde van punten: De reden waarom ik voor deze volgorde heb gekozen omdat je sneller aantekeningen kunt maken. Hierdoor is de kans kleiner dat je storend gedrag mist omdat je aan het zoeken bent. De volgorde is in dit geval, mijn inziens, van eenvoudig storend gedrag naar complex storend gedrag.
- Data verzameling: Observatie & 'self report' niet op hetzelfde papier (los van elkaar). Dit heb ik gedaan zodat het self report (met name de mening van de leraar) niet beïnvloed wordt door mijn observatie. Deze zou hij/zij eventueel kunnen lezen/zien als dit op hetzelfde papier zou staan.
- Setting & design: Ik heb er voor gekozen om te observeren in 'het veld'. In dit geval is dit de gymles. Uiteindelijk gaat het om een correlatieel design. Dat wil zeggen dat ik een verband probeer te leggen tussen twee variabelen. Deze variabelen zijn in dit geval, de resultaten van de observaties zónder invloed op de gymles van een groepsleerkracht en de resultaten van observaties mét invloed van een groepsleerkracht.
- Verantwoording per punt, zie volgende pagina...

STOREND GEDRAG	VERANTWOORDING
Intrinsieke onrust op de bank. (b.v. wippen op bankje).	Dit is niet écht storend gedrag. Toch heb ik dit punt er bij gezet omdat dit waarneembaar gedrag van (innerlijke)onrust is. Verder ongewenst gedrag zou een gevolg kunnen zijn. Uit de enquêtes bleek dat de meeste leraren L.O. 'Rust' als positieve argument aan gaven (zie hoofdstuk 3 'Resultaten')
Door de uitleg van de leraar praten tijdens de luistermomenten	Dit is waarneembaar storend gedrag. Het is belangrijk dat de leerlingen stil zijn als de leraar praat. Zo kunnen ze snel aan de slag en dit komt ten goede aan de beweegtijd.
Schreeuwen en/of hard praten	Schreeuwen en hard praten tijdens het spel uit enthousiasme is geen probleem. Maar tijdens de luistermomenten of wisselmomenten wél. Dit zou voor veel onrust bij medeleerlingen kunnen zorgen.
Leerlingen die zich niet aan de opdracht houden.	Deze vorm van ongewenst gedrag zorgt voor een ongestructureerde les. Des te meer leerlingen zich niet aan bepaalde opdrachten houden, des te meer leerlingen mogelijk onrustig worden en andere vormen van ongewenst gedrag vertonen.
Uitdagen van medeleerlingen (verbaal en fysiek)	Door deze vorm van ongewenst gedrag worden vaak meerdere leerlingen (soms zelfs de hele groep) betrokken bij ongewenst onrustig gedrag van b.v. 1 leerling. Als deze vorm van ongewenst gedrag uitgesloten zou kunnen worden, voorkomt dit waarschijnlijk een hoop ongewenst/onrustig gedrag.
Ruzies: Verbaal, Schelden	Dit mag niet binnen de school - gymlessen.
Ruzies: Fysiek, Schoppen/slaan	Dit is absoluut verboden binnen de school - gymlessen.
Storend gedrag op de time-out bank	De leerkracht L.O. laat een leerling na vertoon van herhaaldelijk ongewenst gedrag vaak op de 'time-out bank' zitten. Het is de bedoeling dat deze leerling tot rust komt en vervolgens weer positief mee doet aan de les. Deze time-out bankjes staan aan de andere kant van de zaal en de leerkracht heeft hier vaak minder zicht op. Ongewenst gedrag kan dus relatief makkelijk plaats vinden. Dit is zeer storend voor de kinderen die wél gewoon gymmen, het zou voor nog meer onrust kunnen zorgen in de les.
Ongevraagd weglopen uit de zaal.	Dit is het grootste probleem, omdat de leerkracht L.O. nu voor de keuze staat de weggelopen leerling te volgen óf deze te negeren. Bij beide opties zijn er leerlingen een bepaalde tijd zonder toezicht wat bij deze vorm van onderwijs mijn inziens absoluut niet kan. Hiervoor verwijs ik naar hoofdstuk 1 'achtergrond theorie' → behoeften van de lln. binnen cluster IV onderwijs (structuur).
Niet gelijk gaan zitten op de bank na het eindsignaal v.d. les.	Dit heeft ook weer met structuur te maken. Het is belangrijk dat alle leerlingen zich hier aan houden om zo elke vorm van onrust uit te sluiten. Mocht dit een groot probleem zijn, dan zou dit gevolgen kunnen hebben voor de rust in de klas.

Verantwoording takenlijst voor de groepsleerkracht:

Ik heb het voorlopig bij vijf verschillende taken gehouden waarvan ik denk, aan de hand van de verzamelde gegevens, dat deze een positief effect zouden kunnen hebben op het ongewenste gedrag van de leerlingen.

Uit mijn literatuuronderzoek over deze doelgroep blijkt dat, met name kinderen die last hebben van een A.S.S. (Autisme Spectrum Stoornissen), zeer moeilijk om kunnen gaan met veranderingen/afwijkingen van de reguliere en vertrouwde structuur. Dit kan namelijk erg verwarrend zijn waardoor ze eventueel angstig kunnen worden en ongewenst gedrag vertonen (Jansson, 2003). Daarom vraag ik aan de groepsleerkrachten om deze situatie (samenwerking groepsleerkracht & gymleraar) duidelijk van tevoren uit te leggen aan de leerlingen.

Taak 1: Dezelfde regels hanteren als de leerkracht L.O.

Taak 2: Opvangen van leerlingen die ongevraagd de zaal uitlopen

Taak 3: Ingrijpen bij escalaties

Taak 4: Correcties geven op ongewenst gedrag

Taak 5: Motiveren van leerlingen

Taak 1: Uit de enquêtes blijkt dat de meeste leerkrachten L.O. het verschil in regelhantering als een hiaat zien voor de samenwerking met groepsleerkrachten. Vandaar dat ik de groepsleerkrachten verzoek om dezelfde regels te hanteren.

Ook blijkt uit mijn literatuuronderzoek dat het belangrijk is dat binnen een school dezelfde duidelijke structuur aangeboden wordt. Met name kinderen met ADHD & PDD-NOS hebben problemen met veranderingen binnen de vertrouwde structuur. Het mag dus niet zo zijn dat binnen één school verschillende regels gelden. Dit zou erg verwarrend kunnen zijn voor de kinderen binnen deze cluster (IV).

Taak 2: Uit de observaties van storend gedrag zónder groepsleerkracht blijkt dat vooral het weglopen van leerlingen uit de zaal voor problemen kan zorgen. Vooral als de gymleraar hierdoor de overige leerlingen zonder toezicht achterlaat. Dit is dus een ernstig probleem wat een groepsleerkracht gemakkelijk oplossen kan.

Taak 3: Uit de observaties van storend gedrag blijkt ook dat er vaak escalaties plaatsvinden, soms zelfs meerdere escalaties tegelijk. Met hulp van de groepsleerkracht zouden deze escalaties sneller opgelost of zelfs voorkomen kunnen worden (blijkt uit antwoorden in de enquête).

Taak 4: Uit de enquêtes blijkt dat het extra gezag van een groepsleerkracht er voor zorgt dat de leerlingen behoedzamer zijn. Ook word in de enquêtes vaker genoemd dat de groepsleerkracht de leerlingen beter kent. Misschien hebben deze correcties meer/extra impact op de leerlingen en neemt het aantal 'overtredingen' af.

Taak 5: Volgens de gymleraren is met name de motivatie van leerlingen een belangrijk positief effect van de inzet van de groepsleerkracht. Deze taak heb ik er bij gezet om hier nog meer de nadruk op te leggen. Uit het literatuuronderzoek blijkt ook dat deze kinderen ongeacht de stoornis, zeer gevoelig zijn/behoefte hebben voor positieve feedback (complimenten). Als mensen in het algemeen, positieve feedback krijgen, raken ze gemotiveerder. Positieve en duidelijke feedback zal de perceptie van competentie bevorderen en op die wijze ook de intrinsieke motivatie doen stijgen. Met duidelijke feedback wordt bedoeld dat de leerkracht inhoudelijk aangeeft wat goed is, wat kan verbeteren en hoe dat kan, wat fout is en waarom het fout is (Deci, 1975)

Beschrijving en verantwoording procedure

Gedurende een periode van 4 weken heb ik vier verschillende willekeurige klassen geobserveerd op de W.J. Bladergroenschool. De klassen hebben twee maal per week gym. Ik heb zoveel mogelijk lessen geprobeerd te observeren. Het aantal observaties per klas verschilt omdat, ikzelf vaak met andere verplichtingen zat en omdat er enkele sportdagen uitvielen i.v.m. vakanties.

Alle gymlessen die op de vrijdag gegeven worden heb ik geobserveerd, vervolgens probeerde ik de groepen ook zo vaak mogelijk te observeren op het andere tijdstip in de week.

Aan het einde van een periode van observaties zónder groepsleerkracht bij de gymlessen heb ik afspraken gemaakt met de groepsleerkrachten die bij deze groepen horen. Omdat het organisatorisch moeilijk is om bij de gymlessen te zijn heb ik van iedere klas 1 les mét groepsleerkracht geobserveerd.

Ik heb zo geprobeerd al het storend gedrag waar te nemen. Toch is dit best moeilijk omdat er ook vaak meerdere dingen tegelijk gebeuren. Iedere vorm van ongewenst gedrag heb ik geturfd in de daarvoor bestemde vakjes op mijn observatieformulier. Op de achterkant heb ik na iedere les mijn eigen interpretatie van de sfeer omschreven en vervolgens de interpretatie van de leerkracht. Achter deze omschrijving heb ik in plaats van cijfers: ‘++’, ‘+’, ‘±’, ‘-’ of ‘- -’ genoteerd.

Zelf zat ik altijd aan de kant van de zaal, zo onzichtbaar mogelijk, en bemoeide me niet met de les. Tijdens de observaties mét de groepsleerkrachten bemoeide ik me ook niet met de lessen, wél heb ik de groepsleerkrachten hier en daar toelichting gegeven over hun taken.

Voordat ik begon met het observeren van lessen mét groepsleerkracht, heb ik iedere groepsleerkracht een takenlijst gegeven. Hierop heb ik vijf taken omschreven waaraan de groepsleerkrachten zich moeten houden. Dit heb ik vooraf gedaan zodat de groepsleerkracht de nodige voorbereidingen kon treffen met betrekking tot zijn taken. Zo moest hij voor de les de leerlingen vertellen/bewustmaken dat hij/zij vandaag bij de gymles aanwezig is. Ook was het de bedoeling dat de regels van de groepsleerkracht overeenkomen met de regels van de vakleerkracht L.O. Dit was vaak automatisch het geval.

De mate van inzet verschilde per leerkracht, hier heb ik verder niets aan gedaan. Ik bedoel hier mee te zeggen dat de ene groepsleerkracht actiever de leerlingen stimuleerde dan de andere groepsleerkracht.

Informatie over de respondenten, observatielijst ongewenst gedrag

De klassen die ik geobserveerd heb zijn:

Klas 3B	Klas 3G	Klas 3D	Klas 4D
Groepsleerkracht: Bé	Gr.leerkracht: Roel	Gr.leerkracht: Tunnis	Gr.leerkracht: Cora
Aantal leerlingen: 11 Aantal meisjes: 0 Aantal jongens: 11 Aantal Observaties zónder gr.leerkr.: 3	Aantal leerlingen: 11 Aantal meisjes: 0 Aantal jongens: 11 Aantal Observaties zónder gr.leerkr.: 3	Aantal leerlingen: 11 Aantal meisjes: 1 Aantal jongens: 10 Aantal Observaties zónder gr.leerkr.: 5	Aantal leerlingen: 12 Aantal meisjes: 0 Aantal jongens: 11 Aantal Observaties zónder gr.leerkr.: 2
Bijzonderheden: - Angelo en Henk vaak betrokken bij ongewenst gedrag	Bijzonderheden: - Les 1: Boyen vaak betrokken bij ongewenst gedrag - Les 2: Marco ,, - Les 3: Kevin P. ,,	Bijzonderheden: - Les 1, 2x een groepje ongevraagd de zaal verlaten. Vandaar een hoge score op dat punt.	Bijzonderheden: - ASS Groep (relatief gezien meer ASS-kinderen)

De eerste drie klassen zijn ‘bouw 3-klassen’ dat wil zeggen dat ze een leeftijd hebben rond de 10   11 jaar. In het reguliere onderwijs zouden dit de groepen 6/7 zijn. De laatste klas is een groep waarin kinderen van een oudere leeftijd zitten namelijk, 11   12 jaar. In het reguliere onderwijs zou dit groep 7/8 zijn.

Gesprek/interview met de pedagoog van de Prof. W.J. Bladergroenschool.

Beschrijving en verantwoording gebruikte methode

Zoals ik in het begin (de inleiding) van hoofdstuk twee heb beschreven, vloeide dit interview voort uit de onderzoeksresultaten van de enquête, observaties en het literatuuronderzoek.

Ik heb gekozen om naast de vragen van mijn interview een gesprek over mijn hypothese, het literatuuronderzoek en mijn onderzoek in het algemeen te voeren.

De gegevens (literatuuronderzoek + interview) heb ik voorafgaand aan het gesprek & interview gemaïld naar mevrouw Nienhuis zodat ze zich hierop kon voorbereiden. De onderzoeksgegevens van de enquête & observaties heb ik haar bewust niet gestuurd om een zo objectief mogelijke mening van haar te krijgen.

Methode → interview:

Voordelen:

- Directe interactie:
  - o Je kan zelf de vragen toelichten.
  - o Je kan eventueel doorvragen.
  - o Als er nog meerdere vragen in je opkomen kun je die meteen stellen.

Nadelen:

- Het kan relatief gezien veel tijd kosten ten opzichte van een enquêtevragenlijst.
  - o Tijd in de zin van: verwerken van antwoorden en maken van afspraken.

Beschrijving en verantwoording procedure

- Afspraak gemaakt,
- Relevante vragen bedacht,
- Mijn hypothese stelling + interview + literatuuronderzoek, gemaïld;
- Opbouw ontmoeting:
  - o Welkom, korte inleiding
  - o Gesprek over het onderzoek in het algemeen
  - o Gesprek over mijn literatuuronderzoek
  - o Interview
  - o Gesprek over mijn hypothese
  - o Afsluiting + uitnodiging voor eindpresentatie

Informatie over de respondenten

De pedagoog die ik geïnterviewd heb is:

Drs. Bienenke Nienhuis
Donderslaan 157
9702 KB Groningen
Tel: 050-3098888
Fax: 050-3098800
j.nienhuis@renn4.nl

Werkzaam bij RENN4:
Regionaal expertise centrum
Noord Nederland
Cluster IV – Gedrag

Hoofdstuk 3

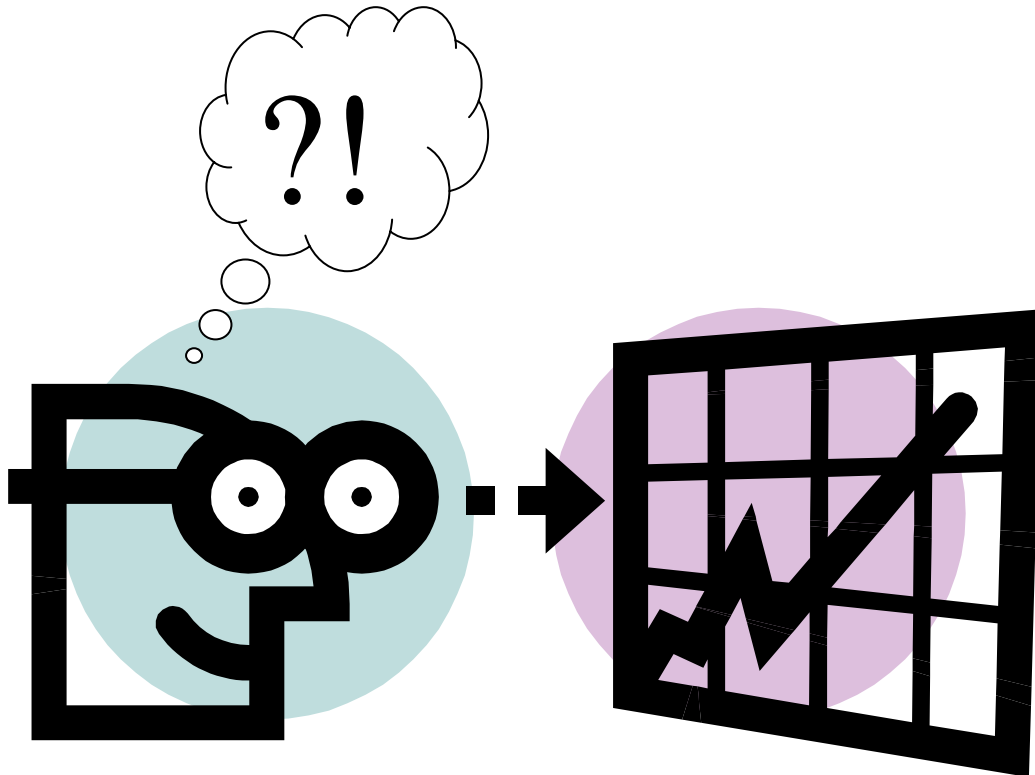
Resultaten

Hoofdstuk 3: Resultaten

Het overzicht van de resultaten kan ik het beste onderverdelen in twee delen namelijk:

- I. Uitslagen Enquête
- II. Uitslagen Observaties
- III. Uitslagen Interview + Gesprek

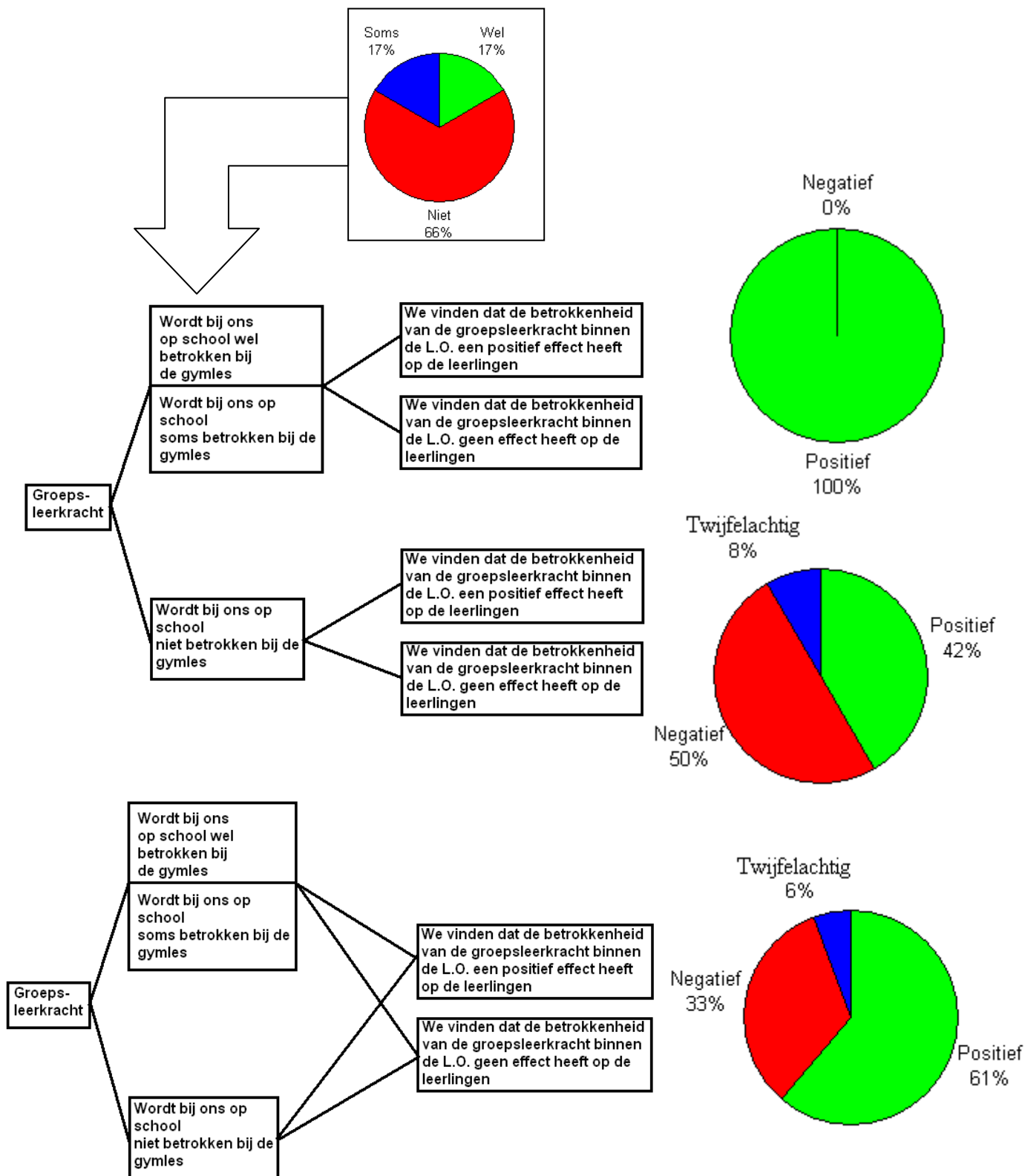
Deze twee delen geef ik per pagina weer. Dit begint op de volgende pagina. Ieder deel begin ik met een grafiek en onder de grafiek omschrijf ik het bovenstaande resultaat. Het gaat hierbij om de belangrijkste resultaten. Voor de overige resultaten verwijs ik u door naar het hoofdstuk 'Bijlage'.

I. Uitslagen van de enquête

Resultaten weergegeven in een schema met cirkeldiagrammen, *toelichting op volgende pagina:*

In de bovenste cirkeldiagram staat dat van alle gevraagde vakleerkrachten L.O.:

- 17% Altijd met een groepsleerkracht binnen de gymles werken
- 17% Soms met een groepsleerkracht binnen de gymles werken
- 66% Nog nooit met een groepsleerkracht gewerkt hebben

Ik heb een onderscheid gemaakt tussen de leerkrachten die 'altijd & soms' met groepsleerkrachten werken en de vakleerkrachten die nog nooit met een groepsleerkracht hebben gewerkt...

Bij groep van '**Altijd & soms**' is 100% positief over de inzet van een groepsleerkracht binnen de lessen L.O.

Bij de groep van '**Nog nooit met een groepsleerkracht gewerkt**' staat:

- 50% van de vakleerkrachten L.O. er **negatief** tegenover, deze groep denkt dat de inzet van een groepsleerkracht geen of zelfs een negatief effect op de leerlingen heeft.
- 42% van de vakleerkrachten L.O. er **positief** tegenover, deze denken dat de inzet een positief effect heeft op de leerlingen.
- 8% van de vakleerkrachten L.O. er **twijfelachtig** tegenover. geeft zowel positieve als negatieve argumenten.

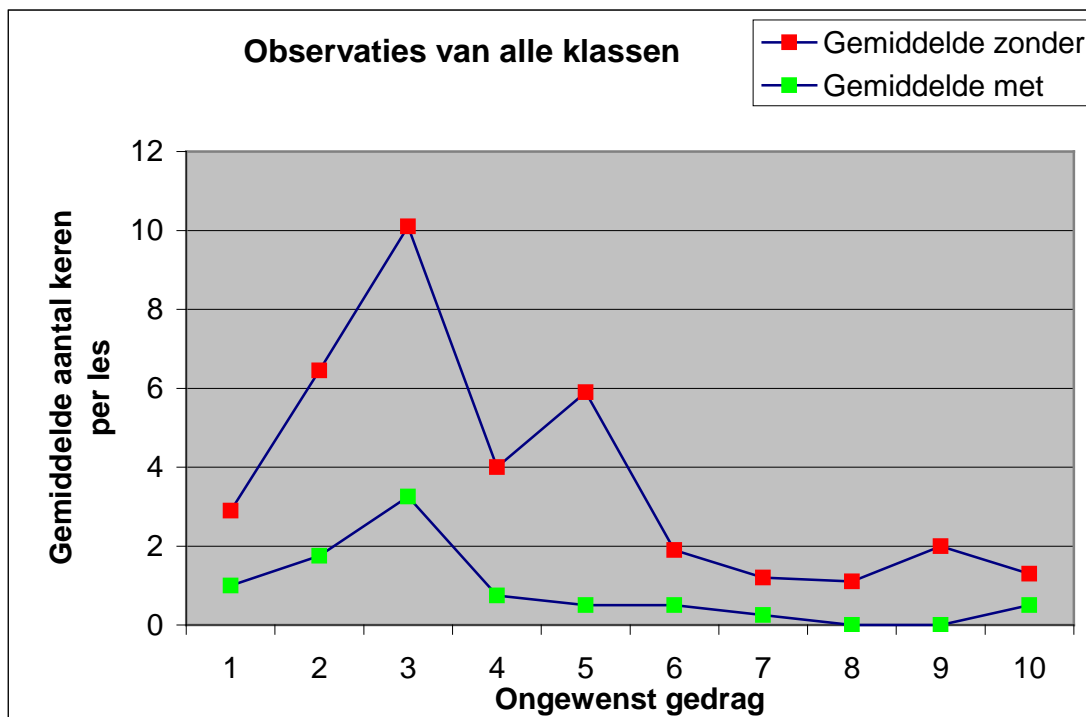
Als je nu kijkt naar **alle vakleerkrachten L.O.** (de twee bovenstaande groepen bij elkaar) blijkt dat:

- 61% van de vakleerkrachten L.O. er **positief** tegenover staan, deze denken dat de inzet een positief effect heeft op de leerlingen.
- 33% van de vakleerkrachten L.O. er **negatief** tegenover staan, deze groep denkt dat de inzet van een groepsleerkracht geen of zelfs een negatief effect op de leerlingen heeft.
- 6% van de vakleerkrachten L.O. er **twijfelachtig** tegenover staat, deze geven zowel positieve als negatieve argumenten.

De argumenten heb ik in de bijlage in twee grafieken gezet. Hieronder heb ik een opsomming gemaakt van de belangrijkste voor (positief) en tegen (negatief) argumenten... De argumenten heb ik van boven naar beneden, het meest genoemd naar het minst genoemd.

Positief	Negatief
<ul style="list-style-type: none"> - Leerlingen zijn gemotiveerder - De inzet van een groepsleerkracht is rustgevend voor de leerlingen - Het extra gezag maakt de leerlingen behoedzamer - Betere relatie tussen groepsleerkracht & leerlingen - Groepsleerkracht kan de leerlingen binnen een andere setting observeren - Meer (individuele) hulpverlening - Lessen verlopen 'beter' - Leerlingen voelen zich veiliger - Meer beweegtijd 	<ul style="list-style-type: none"> - De verschillende regels (klassenregels en gymlesregels) zorgen voor onduidelijkheid, de leerlingen weten niet welke regels ze moeten hanteren als de groepsleerkracht een rol speelt binnen de gymles. - <i>Geen (relevante) motivatie</i> - Groepsleerkracht weet te weinig van LO af - 1 leerkracht bij LO is duidelijker voor de kinderen.

II. Uitslagen van de observaties

In de bovenstaande grafiek heb ik al het ongewenst gedrag van alle vier klassen weergegeven. De rode lijn staat voor het gemiddelde aantal keren dat ongewenst gedrag vertoond werd zonder invloed van een groepsleerkracht binnen de gymlessen. De groene lijn staat voor het gemiddelde aantal keren dat ongewenst gedrag vertoond werd mét invloed van een groepsleerkracht. Deze invloed houdt in dat de groepsleerkracht zich in meer of mindere mate aan de vijf, door mij omschreven, taken heeft gehouden. Op de verticale (y) as staat het aantal keren ongewenst gedrag per les. Het ongewenste gedrag staat op de horizontale (x) as. De getallen op deze horizontale (x) as corresponderen met de verschillende vormen van ongewenst gedrag namelijk:

- Ongewenst gedrag 1: Intrinsieke onrust op de bank. (wippen op bankje).
- Ongewenst gedrag 2: Praten,tijdens de luistermomenten,waarin de leraar uitleg geeft
- Ongewenst gedrag 3: Schreeuwen en/of hard praten
- Ongewenst gedrag 4: Leerlingen die zich niet aan de opdracht houden.
- Ongewenst gedrag 5: Uitdagen van medeleerlingen (verbaal en fysiek)
- Ongewenst gedrag 6: Ruzies: Verbaal, Schelden
- Ongewenst gedrag 7: Ruzies: Fysiek, Schoppen/slaan
- Ongewenst gedrag 8: Storend gedrag op de time-out bank
- Ongewenst gedrag 9: Ongevraagd, weglopen uit de zaal.
- Ongewenst gedrag 10: Niet gelijk gaan zitten op de bank na het eindsignaal v.d. les.

N.B.: De rode lijn is het gemiddelde aantal keren van ongewenste gedrag van 13 lessen van 4 verschillende klassen. De groene lijn staat voor het gemiddelde aantal keren vertoonde ongewenste gedrag van 4 lessen van 4 verschillende klassen. Voor grafieken per klas verwijst ik u naar het hoofdstuk 'Bijlage'.

III. Uitslagen Interview + Gesprek

Regels binnen cluster IV

Voor zover mogelijk moeten de regels gelijk zijn. Kinderen met bijvoorbeeld ADHD & PDDNOS hebben een informatieverwerkingsstoornis. Dat wil o.a. zeggen dat ze moeite hebben met omschakelingen van bijvoorbeeld verschillende regels. Daar komt nog bij dat ze moeizamer kunnen automatiseren ('iets eigen maken'). Als nu overal dezelfde regels gelden, zit het er sneller in. Dan kunnen ze sneller automatiseren. Kinderen met ODD hebben eveneens behoefte aan gelijke regels. Zodra bepaalde regels onduidelijk zijn of afwijken maakt een kind met ODD hier onmiddellijk misbruik van.

De regels binnen de klas zouden gelijk moeten zijn aan de regels in de gymles. Zo voorkom je verwarring bij de kinderen. Er zijn natuurlijk regels die gymspecifiek zijn maar, daar hoeft de groepsleerkracht zich niet mee bezig te houden.

Motivatie van kinderen bij aanwezigheid van de groepsleerkracht binnen de lessen L.O.

De kinderen zullen ongetwijfeld gemotiveerd zijn al hun groepsleerkracht deel uit maakt van de gymles. Dit komt mogelijk door de goede en sterke relatie (betrokkenheid) tussen een leerling en de groepsleerkracht. De groepsleerkracht heeft de hele week contact met de kinderen en de vakleerkracht L.O. hoog uit 2 uur per week. Volgens Nienhuis is een voorwaarde van het leren van regels, de band met de opvoeder.

Pedagogisch klimaat m.b.t. de aanwezigheid van de groepsleerkracht binnen lessen L.O. De aanwezigheid van een groepsleerkracht binnen de lessen L.O. komt zeker ten goede van het pedagogisch klimaat. Dit in verband met de sterke band/relatie die de groepsleerkracht met de leerlingen heeft. Waardoor de kinderen ongetwijfeld enthousiast zijn. Ook omdat hierdoor het verschil tussen de gymles en de klassenles er minder is. De lessen liggen door de aanwezigheid van de groepsleerkracht meer in het verlengde van elkaar. Er is zodoende, meer continuïteit! Veel wisselingen komen het pedagogisch klimaat voor deze kinderen zeker niet ten goede. Sterker nog, bij A.S.S. (Autisme Spectrum Stoornis) groepen is dit zeker nodig! De reden hiervoor is, omdat de continue aanwezigheid van de groepsleerkracht, visualiseert dat de gang van zaken niet zoveel anders is.

Voor en nadelen:

Voordelen van het werken met een groepsleerkracht binnen de gymles:

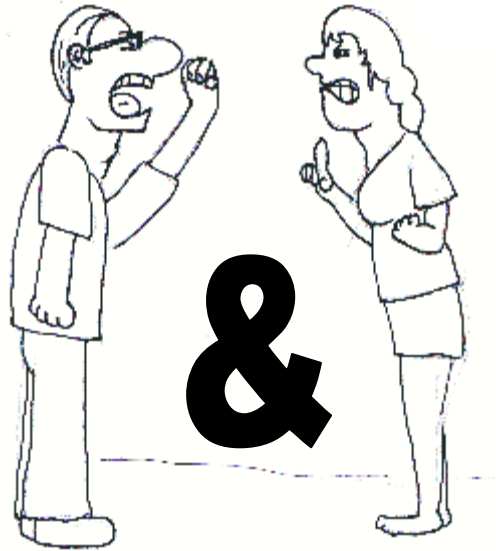
- 1 lijn/continuïteit
- LO leraar kan makkelijker orde houden door 'het geweten' op de bank. Natuurlijk niet alleen corrigeren (negatieve sturing/controle) maar ook positieve sturing door te stimuleren. Leerkracht kan ook ondersteunen (even meehelpen → praten), bij ASS kinderen die vaak bang zijn.
- Leerkracht kan observeren, b.v. interactie tussen lln & volwassene. Voor b.v. het opstellen van het handelingsplan. Het is ook waardevol voor de kinderen die niet goed zijn in taal en/of rekenen om te kunnen laten zien dat ze wel goed zijn in gym.
- Uitvoering van handelingsplan → B.v. als tussenstap tussen klas situatie en 'vrije situatie'. Dit kan naast individueel niveau ook op groepsniveau. Enz. Enz. Sociale aspecten. Doordat er in de gymles voortdurend interactie is.
- Elkaar Feedback geven (LO leerkracht & groepsleerkracht) = Positief. B.v. over de manier van lesgeven. N.B.: geen kritiek!

Nadeel van het werken met een groepsleerkracht binnen de gymles zou kunnen zijn:

- De L.O. leerkracht zou zich op de vingers gekeken voelen. Vooraf moeten de rollen van beide leerkrachten duidelijk ingevuld zijn.

Hoofdstuk 4

Discussie

Aanbeveling

Hoofdstuk 4: Discussie en aanbevelingen

Discussie & conclusie

Onderzoeksvraag

- *In hoeverre is er verband tussen het gedrag van de kinderen en de inzet van de groepsleerkracht binnen de lessen bewegingsonderwijs.*

Aan de hand van de resultaten die ik gevonden heb, kan ik stellen dat er zeker een verband is tussen het *gedrag van de kinderen* en de *inzet van de groepsleerkracht* binnen de lessen L.O. Maar in hoeverre, is moeilijk te zeggen. Wat ik wél kan zeggen is dat het ongewenste gedrag sterk afneemt met de inzet van de groepsleerkracht. Deze *inzet* heb ik omschreven in hoofdstuk 2 'methode en procedure' → beschrijving van de observatiemethode. Of dit een gevolg is van een beter pedagogisch klimaat of dat het betere pedagogisch klimaat een gevolg is van de afname in ongewenst gedrag weet ik niet zeker. Het is in ieder geval een positief effect. Ik denk dat de afname van ongewenst gedrag *samen gaat* met een beter pedagogisch klimaat. Mijn doelstelling is: beter bewegingsonderwijs binnen cluster IV. Als ik een manier heb gevonden waarop ik het ongewenste gedrag binnen de gymles kan beïnvloeden, vind ik dat ik mijn doelstelling behaald heb.

Effecten van de inzet van een groepsleerkracht:

Uit de enquête blijkt dat de vakleerkrachten die soms of altijd samenwerken met een groepsleerkracht binnen de gymlessen, allemaal overtuigd zijn van een positief effect op de leerlingen. Een van hun argumenten is dat de inzet van een groepsleerkracht rustgevend werkt voor de kinderen. Dit bevestigt de pedagoog van de W.J. Bladergroenschool, zij vindt dat de inzet/aanwezigheid van een groepsleerkracht de continuïteit van de schooldag bevordert. Doordat de groepsleerkracht deel uit maakt van de gymles is de schooldag meer 1 geheel in plaats van drie losse stukken: klas-gym-klas. De leerlingen hebben minder het gevoel van verandering. Ze hoeven minder om te schakelen van situatie. Daarnaast vinden deze leraren L.O. dat de leerlingen veel gemotiveerder zijn als hun groepsleerkracht bij de gymlessen is. Dit viel mij zelf ook op tijdens de observaties naar storend gedrag.

Natuurlijk zijn er ook leraren binnen het cluster IV onderwijs, die denken dat het geen effect of zelfs een negatief effect heeft op de leerlingen. De groep vakleerkrachten die, in mijn enquête, negatief was over het samenwerken met een groepsleerkracht heeft zelf nog geen ervaring met een dergelijke samenwerking. Dat wil niet zeggen dat hun mening niet telt maar dat zegt wel wat over de validiteit van hun mening. En dit blijkt ook uit mijn onderzoek: de voornaamste reden waarom deze groep leraren L.O. niet zou willen werken met een groepsleerkracht zijn de regels. Deze vakleerkrachten L.O. vinden dat de verschillende regels (van groepsleerkracht/klassenregels vs. vakleerkracht/gymregels) verwarring schept bij de leerlingen. Als er verschillende regels gehanteerd worden door verschillende leraren, die ook nog eens beide aanwezig zijn in 1 les, weten de leerlingen niet naar wie ze moeten luisteren. Dat blijkt ook uit mijn literatuuronderzoek. Want leerlingen met ADHD, PDD/NOS, ODD en leerlingen met leerachterstanden hebben een grote behoefte aan structuur. Behoefte aan, duidelijke (eenduidige) afspraken/regels. Maar daarom is het juist de bedoeling dat de regels gelijk moeten zijn. Het mag niet zo zijn dat de regels van de groepsleerkracht verschillen van de regels van de vakleerkracht L.O.! We hebben het nu over de algemene regels. Deze moeten mijn inziens gelijk zijn over de hele school. Uit het gesprek/interview met de pedagoog van de W.J. Bladergroenschool blijkt dat zij het ook eens is met deze stelling.

Preventieve functie:

Wat mij persoonlijk erg is opgevallen tijdens de observaties dat zónder groepsleerkracht er gemiddeld maar liefst twee leerlingen per les ongevraagd de gymzaal verlaten. Vaak waren dit zeer onrustige momenten binnen de lessen waarin ik ook bij andere vormen van ongewenst gedrag veel streepjes moest noteren. Dit komt mijn inziens, doordat de vakleerkracht L.O. voor de keuze staat: de weggelopen leerling óf de groep zonder toezicht achter te laten. Op het moment dat de vakleerkracht achter de weggelopen leerling aan gaat, is de groep alleen met alle nadelige gevolgen van dien. Met de inzet van een groepsleerkracht wordt dit probleem volledig verholpen, dit blijkt uit de observaties mét groepsleerkracht, waarin 0 leerlingen ongevraagd de gymzaal verlaten. Dit voorkomt ook ander ongewenst gedrag. Daarnaast kan de discussie tussen groepsleerkracht en vakleerkracht over b.v. benadering van een bepaalde leerling, een zinvol preventief effect opleveren. Door de ervaringen van beide leraren kan een ideale manier van benadering gevonden worden voor een bepaald kind of een bepaalde klas. Dit komt voort uit het gesprek met de pedagoog van de W.J. Bladergroenschool.

Mate van inzet van de groepsleerkracht:

Een andere negatieve reden die de groep vakleerkrachten L.O. geeft is, dat de groepsleerkracht te weinig van L.O. af weet om deel uit te maken van de gymles: *'De groepsleerkracht weet te weinig van de verschillende sporten en spellen.'* Het is natuurlijk waar dat de groepsleerkracht vaak geen ALO achtergrond heeft en daardoor minder verstand van methodieken als b.v. basketbal heeft. Maar een andere vakleerkracht L.O. antwoord in mijn enquête: *'De groepsleerkracht kan eventuele straffen makkelijker geven en controleren. Het gezag aan de kant maakt leerlingen behoedzamer. De groepsleerkracht zit 23 uur bij de leerlingen en de leraar LO maar 2 uur.'* Dit (gezag aan de kant maakt leerlingen behoedzamer) kan ik bevestigen aan de hand van de resultaten van mijn observaties. Hieruit concludeer ik dat de inzet van een groepsleerkracht zich moet beperken tot stimuleren en corrigeren van leerlingen. Assistentie bij calamiteiten (ruzies: verbaal en fysiek) en het opvangen van leerlingen die de gymzaal ongevraagd verlaten zijn ook belangrijke taken van de groepsleerkracht binnen de gymles. Voorafgaand de observaties mét groepsleerkrachten heb ik iedere groepsleerkracht een lijst met vijf taken gegeven. Alle groepsleerkrachten hielden zich netjes aan deze taken. Wel was er een verschil in de mate waarin de leerkrachten de taken uitvoerden. Cora was bijvoorbeeld erg actief in de les, ze liep door de zaal en ging bij ieder onderdeel en iedere leerling langs om te kijken, stimuleren en eventueel te corrigeren. Roel daarentegen was minder fysiek actief aanwezig in de les. Hij zat voornamelijk langs de kant en gaf hier en daar een correctie en stimuleerde hier en daar een leerling die niet naar behoren mee deed. Groepsleerkracht Bé was een beetje te vergelijken met Roel. Wel was Bé iets actiever dan Roel. Nóg een andere leraar, namelijk Tunnis, was alleen een (groot)deel van de les aanwezig. Maar bij alle vier klassen nam het ongewenste gedrag sterk af. Hiervoor verwijs ik naar de bijlage, 'overige resultaten observaties'. Er is natuurlijk een verschil in stijl van lesgeven. Maar blijkbaar zijn er groepen waarbij alleen de aanwezigheid met een lichte inspanning van de groepsleerkracht al genoeg is voor een enorme kwaliteitsverbetering van de kwaliteit van de gymles.

N.B.: het is niet de bedoeling dat de groepsleerkracht zich gaat bemoeien met de gymles op zich. Hiermee bedoel ik bijvoorbeeld: de organisatie van de toestellen, hulpverlening bij verschillende onderdelen, spelregels, etc. Dit blijft uiteraard de taak van de vakleerkracht die hiervoor een HBO studie heeft afgerond en er van uitgaande dat deze kennis van zaken heeft met betrekking tot de eerder genoemde punten.

Beïnvloeding pedagogisch klimaat:

Uit het feit dat het storend gedrag binnen de gymlessen afneemt concludeer ik dat het pedagogisch klimaat wordt positief beïnvloed. Daarmee bevestig ik mijn vooraf gestelde hypothese. Wat ik niet kan zeggen is dat daardoor de (sociale, motorische en/of cognitieve)prestaties van leerlingen toenemen binnen de gymlessen. Dit heb ik niet getest. Wel heb ik een sterk vermoeden dat de prestaties door een positief pedagogisch klimaat verbeteren. Uit de enquête blijkt wel dat volgens sommige vakleerkrachten L.O. leerlingen meer beweegtijd hebben door de toename van rust. Dit zou ik kunnen verklaren; door toename van rust in de les kan de leerkracht L.O. sneller en effectiever uitleggen dat ten goede komt aan de effectieve beweegtijd.

Aanbeveling aan de Prof. W.J. Bladergroenschool

Ingo Bos
Verlengde Hereweg 89a
9721AH Groningen

Aan: Prof. W.J. Bladergroenschool
Donderslaan 157, Groningen
050-3098844

Groningen, maandag 29-5-2006

Betref: aanbeveling t.a.v. bewegingsonderwijs

Geachte heer/mevrouw,

De afgelopen zes maanden heb ik onderzoek gedaan naar verbetering van de gymlessen binnen het cluster IV onderwijs. Hiervoor heb ik een literatuuronderzoek geschreven en heb enkele onderzoeksvragen & hypothesen opgesteld. Deze hypothese heb ik onderzocht door middel van enquête. Aan de hand van de uitslagen van de enquête, ben ik ingegaan op één van de drie onderzoeksvragen namelijk:

- *In hoeverre is er verband tussen het gedrag van de kinderen en de inzet van de groepsleerkracht binnen de lessen bewegingsonderwijs*

Deze onderzoeksvraag heb ik verder onderzocht door: observaties naar storend gedrag binnen de gymlessen en een interview + gesprek met de pedagoog van de W.J. Bladergroenschool, Bienenke Nienhuis.

Naar aanleiding van mijn onderzoek in opdracht van uw school schrijf ik de volgende aanbeveling:

- Binnen het cluster IV onderwijs moet in meer of mindere mate een groepsleerkracht deel uit maken van de gymlessen.

De inzet van een groepsleerkracht heeft namelijk een sterke invloed op het ongewenste gedrag binnen de gymlessen. Dit blijkt uit de observaties van vier verschillende klassen. De uitslag hiervan is terug te vinden in mijn onderzoeksverslag in hoofdstuk 3 'Resultaten', uitslag observaties. Uit de enquête blijkt dat de vakleerkrachten die soms of altijd samenwerken met een groepsleerkracht binnen de gymlessen, allemaal overtuigd zijn van een positief effect op de leerlingen. Een van hun argumenten is dat de inzet van een groepsleerkracht rustgevend werkt voor de kinderen. Dit bevestigt de pedagoog van de W.J. Bladergroenschool, zij vindt dat de inzet/aanwezigheid van een groepsleerkracht de continuïteit van de schooldag bevordert.

De inzet van een groepsleerkracht heeft ook een preventieve functie, door het voorkomen van ongewenst gedrag: Persoonlijk viel mij erg op dat tijdens de observaties zónder groepsleerkracht gemiddeld maar liefst twee leerlingen per les ongevraagd de gymzaal verlieten. Vaak waren dit zeer onrustige momenten binnen de lessen waarin ik ook bij andere vormen van ongewenst gedrag veel streepjes moest noteren. Dit komt mijn inziens, doordat de vakleerkracht L.O. voor de keuze staat: de weggelopen leerling óf de groep zonder toezicht

achter te laten. Op het moment dat de vakleerkracht achter de weggelopen leerling aan gaat, is de groep alleen met alle nadelige gevolgen van dien. Met de inzet van een groepsleerkracht wordt dit probleem volledig verholpen, dit blijkt uit de observaties mét groepsleerkracht, waarin 0 leerlingen ongevraagd de gymzaal verlaten. Dit voorkomt ook ander ongewenst gedrag.

De taken van de groepsleerkracht beperken zich tot het beïnvloeden van het pedagogische klimaat in de les door de leerlingen te stimuleren en consequent (gelijk aan de vakleerkracht L.O.) te reageren op ongewenst gedrag. Voor de groepsleerkracht heb ik vijf concrete taken ontwikkeld waaraan hij/zij zich moet houden:

1. Dezelfde regels hanteren als de leerkracht L.O.
2. Opvangen van leerlingen die ongevraagd de zaal uitlopen
3. Ingrijpen bij escalaties
4. Correcties geven op ongewenst gedrag
5. Motiveren en stimuleren van leerlingen

N.B.: de volgorde is niet bepalend voor de urgentie van de bovengenoemde taken.

Het is niet de bedoeling dat de groepsleerkracht zich bemoeit de les. Bijvoorbeeld: hulpverlening bij bewegingssituaties, spelregels, organisatie, enz. Dit is en blijft de taak van de vakleerkracht L.O. die hiervoor een HBO opleiding heeft gevolgd.

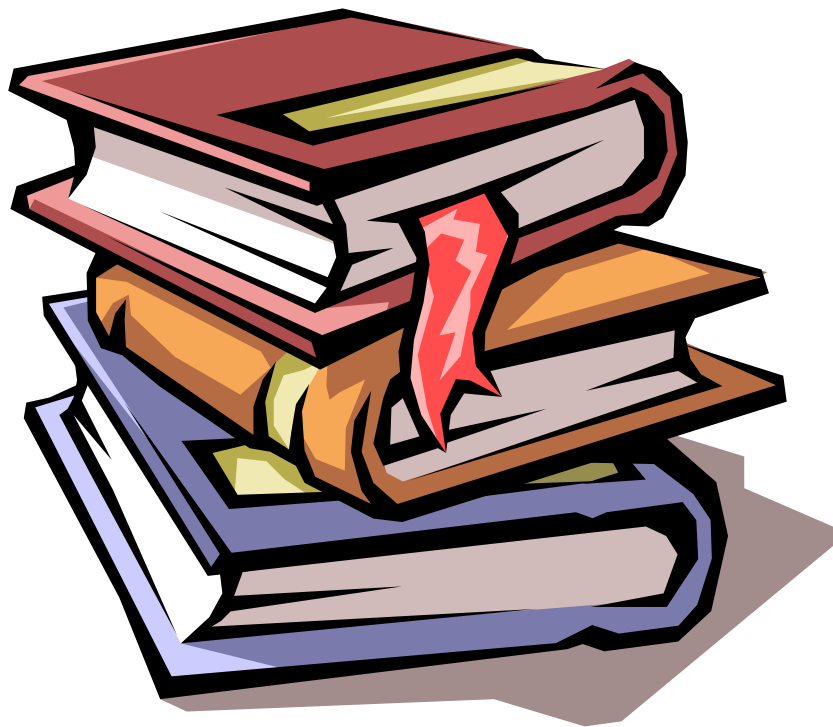
Wel is het zinvol dat de groepsleerkracht met de vakleerkracht L.O. kan discussiëren over de les, bijvoorbeeld over de manier van benadering van een bepaalde leerling (instructie). Zo krijg je een win-win situatie waarin beide leerkrachten de optimale benadering van verschillende situaties vinden.

Hopelijk heb ik u hiermee voldoende geïnformeerd,

Met vriendelijke groet,

Ingo Bos
ALO Groningen.

LITERATUURLIJST

Bos, I.J. 'Beter bewegingsonderwijs binnen Cluster IV' (2006)

Literatuurlijst

→ Omschrijving S.O.:

- Onderdeel van website: www.slo.nl
- Mombarg, B (2005). Reader ALO Groningen, Speciaal bewegingsonderwijs

→ ADHD

- Colleges, inleiding in de psychologie, door Dr. G.J. Harms (2006)
- Gray, P. (2002). Psychology Fourth Edition.
- Mombarg, B (2005). Reader ALO Groningen, Speciaal bewegingsonderwijs
- Mark L. Batshaw, M.D. (2005). Children with Disabilities. Fifth Edition.
- Onderdeel van de website: www.balansdigitaal.nl
- Van der Veen-Mulders, L, Sera, M. van den Hoofdakker, B.J. & Minderaa, R.B. (2005). Sociaal Onhandig. De opvoeding van kinderen met PDDNOS en ADHD. Vierde druk.

→ PDD-NOS

- De Hoop, F. Janson, D.J. & van Kooten, A.H. (1998). Gaan alle kinderen naar de basisschool? Speciaal onderwijs en zorgverbreding.
- Mombarg, B (2005). Reader ALO Groningen, Speciaal bewegingsonderwijs
- Janson, D.J. (2003). Mogelijkheden voor kinderen met beperkingen.
- Mark L. Batshaw, M.D. (2005). Children with Disabilities. Fifth Edition.
- Onderdeel van de website: www.balansdigitaal.nl
- Van der Veen-Mulders, L, Sera, M. van den Hoofdakker, B.J. & Minderaa, R.B. (2005). Sociaal Onhandig. De opvoeding van kinderen met PDDNOS en ADHD. Vierde druk.

→ ODD

- Veldman, H., Nijboer, K. & Haxe, M. (2002) Kinderen met ernstige problemen.
- Mombarg, B (2005). Reader ALO Groningen, Speciaal bewegingsonderwijs
- De Hoop, F. Janson, D.J. & van Kooten, A.H. (1998). Gaan alle kinderen naar de basisschool? Speciaal onderwijs en zorgverbreding.
- Janson, D.J. (2003). Mogelijkheden voor kinderen met beperkingen.
- Onderdeel van de website: www.balansdigitaal.nl. Balans(digitaal) is een vereniging voor ouders van kinderen met leer-, ontwikkelings- en gedragstoornissen, waaronder ADHD, dyslexie en PDD-NOS. De kennis komt van onder andere kinderartsen, kinder(neuro) psychologen, kinderpsychiaters en orthopedagogen.

→ Leerachterstanden en leerproblemen

- Van der Schoot & Timmerman (1998). Kinderen met ruimtelijk visuele problemen.
- Dewitte, G. & Calmeyn, P. (2001). Kinderen met ontwikkelingsdyspraxie
- Colleges, inleiding in de theorie en praktijk van leerproblemen, door Prof. Dr. A.E.M.G. Minnaert & Prof. Dr. A.J.J.M. Ruijssenaars (2006).
- Ruijssenaars, A.J.J.M. en Ghesquière, P. (2002). Dyslexie en dyscalculie: ernstige problemen in het leren lezen en rekenen.
- Onderdeel van de website: <http://www.dyslexiepagina.nl/literatuur.htm>

→ Het onderzoek in het algemeen

- Baarda, D.B. & De Goede, M.P.M. (2001). Basisboek Methoden en Technieken.
- Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van onderzoek.
Migchelbrink, F. (2005). Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn

BIJLAGE

Bijlage

In deze bijlage kunt u de volgende informatie vinden:

- Enquête, Lichamelijke Opvoeding op cluster IV scholen.
- Gegevens van respondenten, enquête
- Observatielijst storend gedrag tijdens de gymles
  - o Observatielijst
  - o Self-report
- 5 Stellingen
- Overige resultaten van de enquête
  - o Volgens leraren cluster IV: Positieve effecten, samenwerking groepsleerkracht
  - o Volgens leraren cluster IV: Negatieve effecten, samenwerking groepsleerkracht.
- Overige resultaten observaties naar storend gedrag

Enquête, Lichamelijke Opvoeding op Cluster 4 scholen.

Naam school:
Plaats:
Telefoonnummer:
Type school:

Naam leerkracht LO:
e-mail:

U kunt de antwoorden gewoon onder de vragen invullen.

Onderzoeksvraag 1:

- *In hoeverre is er een verband tussen het gedrag van de kinderen en de groepsindeling?*

Hierbij moet u denken aan b.v., een 'PDD-NOS klas', 'ADHD-klas/groepje', het scheiden van ♀/♂, het indelen op motoriek of 'gewoon' gemengde groepen.

A. Is er sprake van een groepsindeling binnen de **klassen**? Zo ja, welke?

B. Heeft u wel eens binnen uw **gyms** wel eens gewerkt met een speciale groepsindeling? Zo ja, hoe? Zo nee waarom niet?

C. Uw mening/ervaring over het verdelen van kinderen in speciale subgroepen...

D. Heeft het volgens u een effect op het motorisch, sociaal en/of cognitief gedrag van de leerlingen? Zo ja, welk effect?

Onderzoeksvraag 2:

- *In hoeverre is er een verband tussen het gedrag van ADHD kinderen en de bewegingssituaties. (bij voorbeeld: drukke/uitdagende situaties of juist niet)*

A. In hoeverre wordt er rekening gehouden met het gedrag van de leerlingen bij het klaarzetten/bedenken/maken van de bewegingssituaties?

B. Denkt u dat je door het maken van bepaalde bewegingssituaties het gedrag (motorisch, sociaal en /of cognitief) van kinderen met ADHD kan beïnvloeden? Zo ja, hoe dan? Zo nee, waarom niet?

C. Vind u dat aan kinderen met ADHD, gymlessen met veel of juist met weinig prikkels aangeboden moeten worden? Waarom?

Onderzoeksvraag 3:

- *In hoeverre is er verband tussen het gedrag van de kinderen en de inzet van de groepsleerkracht binnen de lessen bewegingsonderwijs.*

A. Wordt de groepsleerkracht tijdens de gymles ook betrokken binnen de les? **Zo ja**, wat is zijn/haar taak binnen de gymles en vindt u dat het een meerwaarde heeft?

Zo nee:

- Wat zijn de taken van de groepsleerkracht tijdens de gymles op de school waaraan u lesgeeft?

- Wat zouden volgens u eventuele taken voor een groepsleerkracht kunnen zijn binnen de gymles?

B. Denkt u dat het inzetten van een groepsleerkracht binnen de gymles een effect op de leerlingen heeft? Zo ja wat voor effect?

--- HARTELIJK DANK VOOR UW MEDEWERKING AAN MIJN ONDERZOEK!!! ---

Gegevens van respondenten.

Naam school: Vso- De Wetering
Plaats: Amsterdam
Telefoonnummer:

Naam school: Antoniuschool
Plaats: Castricum
Telefoonnummer:

Naam school: Hart de Ruyterschool
Plaats: Groningen

Naam school: van Heemskerckschool
Plaats: Groningen

Naam school: Taricisiusschool

Naam school: Roelant- Berk en Beukschool
Plaats: Ubbergen

Naam school: Prof. W.J. Bladergroenschool (RENN4)
Plaats: Groningen

Naam school: P.i. School
Plaats: Nijmegen

Naam school: Michaelschool
Plaats: Boxtel

Naam school: Leo Kannerschool
Plaats: Oegstgeest

Naam school: Mr. G.T.J. de Jonghschool
Plaats: Amsterdam

Naam school: Ah Gerhardschool
Plaats: Amsterdam

Naam school: VSO De Burcht en SO Panne Hoeve
Plaats: Tilburg

Naam school: Bergse Veld
Plaats: Rotterdam

Naam school: Dr. H. Bekiusschool
Plaats: Lelystad

SBO

Naam school: Het Palet
Plaats: Arnhem

Naam school: De Piramide
Plaats: Arnhem

Naam school: De Delta
Plaats: Appingedam

Observatielijst:

Observatielijst storend gedrag tijdens de gymles. I.J. Bos

Datum:

Klas:

Leraar L.O.:

Observatie van storend gedrag:	Aantal:	Opmerkingen:	Totaal:
Intrinsieke onrust op de bank. (wippen op bankje).			
Door de uitleg van de leraar praten tijdens de luistermomenten			
Schreeuwen en/of hard praten			
Leerlingen die zich niet aan de opdracht houden.			
Uitdagen van medeleerlingen (verbaal en fysiek)			
Ruzies: Verbaal, Schelden			
Ruzies: Fysiek, Schoppen/slaan			
Storend gedrag op de time-out bank			
Ongevraagd, weglopen uit de zaal.			
Niet gelijk gaan zitten op de bank na het eindsignaal v.d. les.			

Self Report	Opmerkingen:	Cijfer:
De sfeer in de les		
De sfeer in de les volgens Leerkracht L.O.		

5 STELLINGEN:

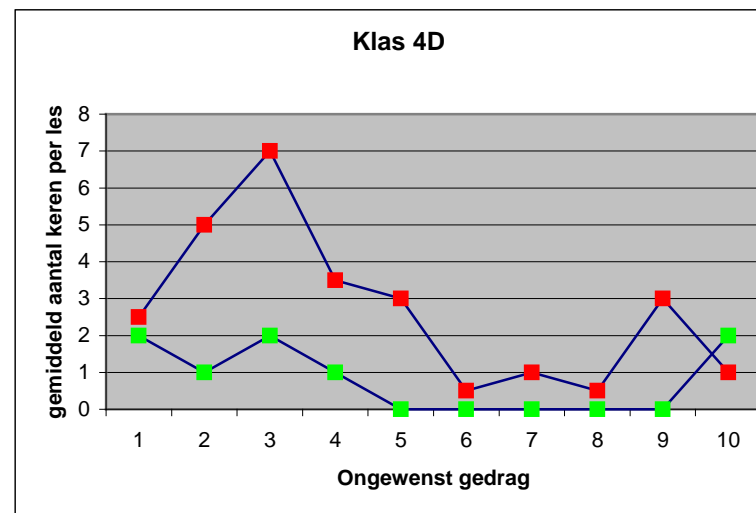
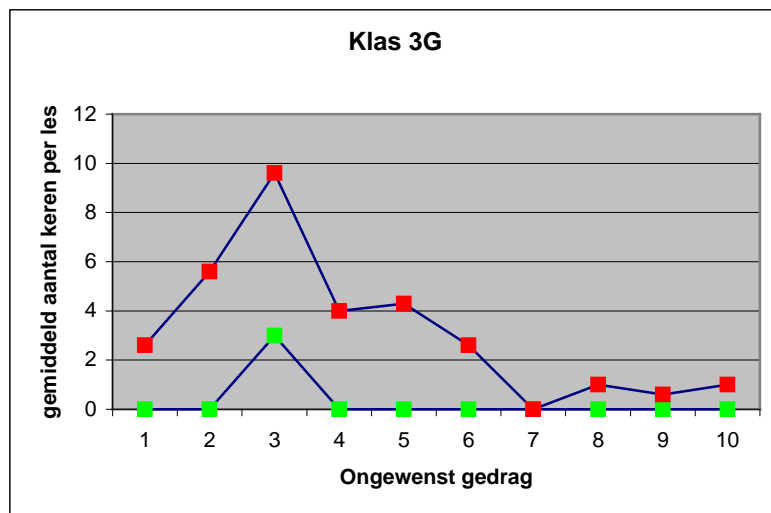
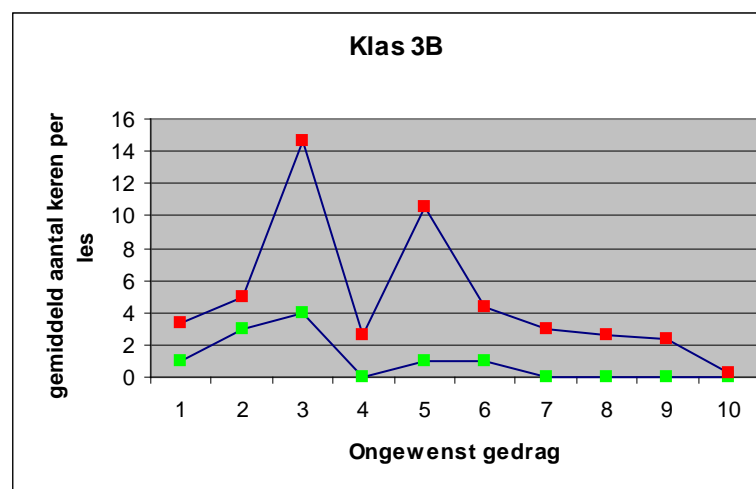
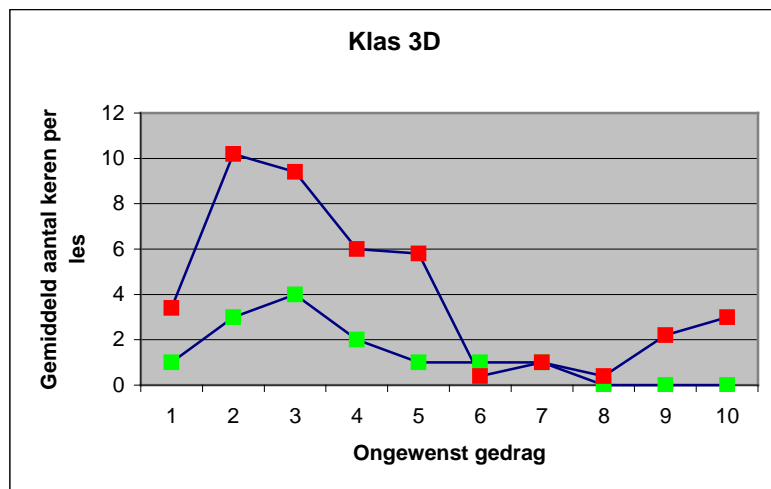
- De algemene regels moeten gelijk zijn binnen 1 school. Het liefste binnen het hele cluster IV onderwijs!
- Binnen het cluster IV onderwijs moet in meer of mindere mate een groepsleerkracht deel uit maken van de gymles.
- Het ongewenste gedrag binnen de gymles neemt sterk af als de groepsleerkracht bij de gymlessen aanwezig is en zich aan de, in het ontwikkelingsverslag omschreven, taken houdt.
- Door een toename van rust in de les kan de leerkracht L.O. sneller en effectiever uitleggen wat ten goede komt van de effectieve beweegtijd.
- Groepsleerkracht richt zich met name op de beïnvloeding van het pedagogisch klimaat en bemoeit zich niet met de lessen L.O. (→ Organisatie, spelregels, hulpverlening, etc.)

Overige resultaten – Enquête

- Pos effecten grafiek
- Neg effecten grafiek

DEZE GRAFIEKEN ONTBREKEN HELAAS IN DEZE VERSIE, U KUNT DE ZE GRAFIEKEN APART OP www.ingobos.nl DOWNLOADEN!!

Overige resultaten – Observaties

Legenda x as:

- Ongewenst gedrag 1: Intrinsieke onrust op de bank. (wippen op bankje).
- Ongewenst gedrag 2: Door de uitleg van de leraar praten tijdens de luistermomenten
- Ongewenst gedrag 3: Schreeuwen en/of hard praten
- Ongewenst gedrag 4: Leerlingen die zich niet aan de opdracht houden.
- Ongewenst gedrag 5: Uitdagen van medeleerlingen (verbaal en fysiek)
- Ongewenst gedrag 6: Ruzies: Verbaal, Schelden
- Ongewenst gedrag 7: Ruzies: Fysiek, Schoppen/slaan
- Ongewenst gedrag 8: Storend gedrag op de time-out bank
- Ongewenst gedrag 9: Ongevraagd, weglopen uit de zaal.
- Ongewenst gedrag 10: Niet gelijk gaan zitten op de bank na het eindsignaal v.d. les.

ROOD: Gemiddeld aantal keren ongewenst gedrag zónder invloed groepsleerkracht.

GROEN: Gemiddeld aantal keren ongewenst gedrag mét invloed groepsleerkracht. Meer info zie, 'Hoofdstuk 3 Resultaten' → 'Uitslag Observaties'.